

ATKRITUMU APSAIMNIEKOŠANAS VALSTS PLĀNS 2021. – 2028. GADAM

8. nodaļa

Atkritumu rašanās novēršanas valsts programma

Direktīvas 2008/98/EK 29.pants nosaka, ka dalībvalstis izveido atkritumu rašanās novēršanas programmas, kurās skaidri identificē atkritumu rašanās novēršanas mērķus un pasākumus. Direktīvas IVa pielikums nosaka arī instrumentus un pasākumus atkritumu rašanās novēršanai un prasa izvērtē IV pielikumā minēto pasākumu piemēru vai citu attiecīgu pasākumu lietderību valsts situācijā. Direktīvas prasības ir pārņemtas Atkritumu apsaimniekošanas likumā un Ministru kabineta 2011.gada 12.jūlija noteikumos Nr.564 "Noteikumi par atkritumu apsaimniekošanas valsts un reģionālajiem plāniem un atkritumu rašanās novēršanas valsts programmu". MK noteikumi Nr.564 nosaka, ka programmu atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā iekļauj kā atsevišķu nodaļu.

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija

2020

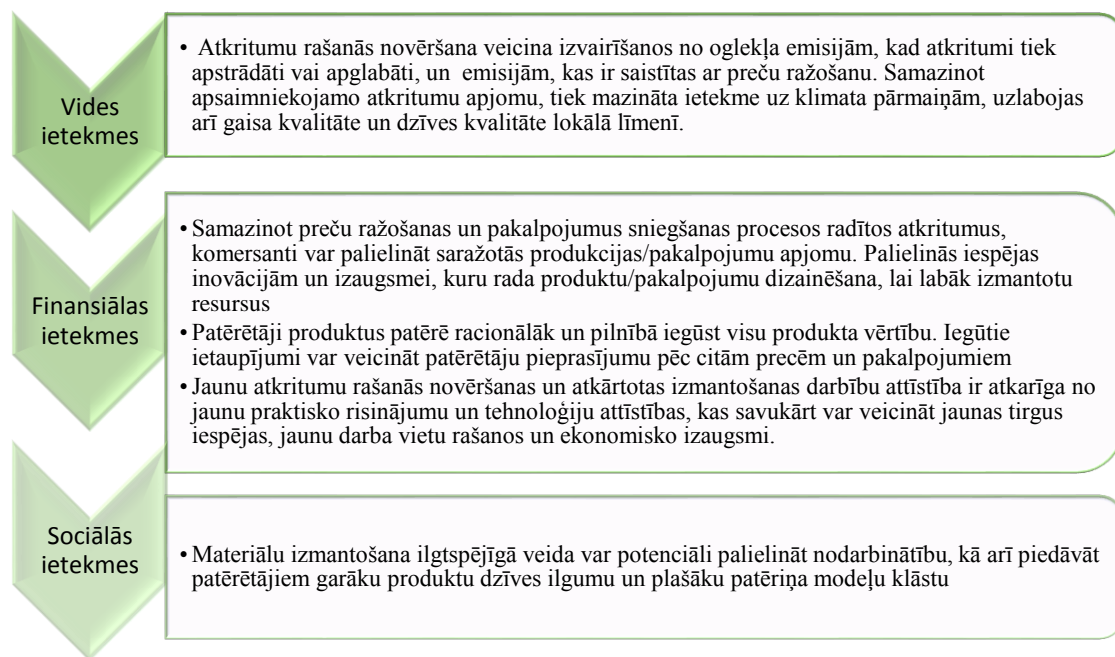
Saturs

8.1. Atkritumu rašanās novēršanas saikne ar aprītes ekonomiku	3
8.2. Programmas mērķi un indikatori	6
8.3. Spēkā esošie politikas instrumenti un pasākumi atkritumu rašanās novēršanas veicināšanai	8
8.3.1. Maksa un ierobežojumi attiecībā uz atkritumu apglabāšanu poligonos un atkritumu sadedzināšanu	8
8.3.2. “Maksā, kad izmet” shēmas	9
8.3.3. Fiskāli stimuli produktu ziedošanai	11
8.3.3.1. Uzņēmumu ienākuma nodoklis un atvieglojumi	11
8.3.3.2. Stimuli pārtikas ziedošanai	12
8.3.4. Ražotāja paplašinātas atbildības sistēmas	14
8.3.5. Depozīta sistēma	14
8.3.6. Investīcijas atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūrā	15
8.3.7. Zaļais publiskais iepirkums	18
8.3.8. Pasākumi, ar ko ierobežo subsīdijas, kuras neatbilst atkritumu apsaimniekošanas hierarhijai	19
8.3.9. Fiskālo pasākumu vai citu līdzekļu izmantošana, lai veicinātu produktu un materiālu, kas ir sagatavoti atkārtotai izmantošanai vai pārstrādāti, izmantošanu ..	20
8.3.10. Atbalsts pētniecībai un inovācijām modernajās pārstrādes tehnoloģijās un atjaunošanā	21
8.3.11. Labāko pieejamo tehnisko paņēmieni izmantošana atkritumu apstrādē	22
8.3.13. Sabiedrības izpratnes veicināšanas kampaņas	22
8.3.14. Koordinācijas un digitālās sistēmas	23
8.3.15. Dialogs, sadarbība un brīvprātīgās vienošanās	23
8.4. Plānotie atkritumu rašanās novēršanas pasākumi	25
8.4.1. Ilgtspējīgu ražošanas un patēriņa veicināšana	25
8.4.2. Pārtikas atkritumu rašanās novēršana un pārtikas ziedošana	25
8.4.3. Pasākumi piegužošanas un jūras piegužošanas novēršanai	25
8.4.4. Informācijas kampaņas nolūkā vairot izpratni par atkritumu rašanās novēršanu un piegužošanu	29
8.4.5. Atkārtotas izmantošanas apjomu mērījumi	29
8.4.6. Pārtikas atkritumu apjomu mērījumi	31
8.5. Izvērtējums par atkritumu rašanās pasākumu piemēru un citu attiecīgo pasākumu lietderību	34

8.1. Atkritumu rašanās novēršanas saikne ar aprites ekonomiku

Atbilstoši Atkritumu apsaimniekošanas likuma 11.panta pirmajai daļai atkritumu rašanās novēršana ir tādu pasākumu komplekss, kurus piemēro, kamēr viela, materiāls vai produkts nav uzskatāms par atkritumiem.

Atkritumu rašanās novēršanai ir daudzpusīgas pozitīvās ietekmes (8.1. att.)

8.1. attēls. Atkritumu rašanās novēršanas pozitīvās ietekmes.

Lai parādītu vēlamos attīstības virzienus atkritumu apsaimniekošanā, ES un Latvijas normatīvajos aktos ir nostiprināta atkritumu hierarhijas sistēma (sk.8.2.attēlu). Tā norāda secību, kādā vislabāk realizēt atkritumu apsaimniekošanu, kas nosaka, kādi būtu vēlamākie veidi kā apsaimniekot atkritumus.

8.2.attēls. Atkritumu hierarhijas sistēma

Atkritumu novēršanas pasākumi ir ieviešami katrā no aprites cikla posmiem, tādējādi sasaistot šo programmu ar VARAM izstrādāto **Rīcības plānu pārejai un aprites ekonomiku 2020.-2027. gadam**¹ un konkrētiem rīcībpolitikas virzieniem.

Atkritumu rašanās novēršanas pasākumi faktiski ir jāveic:

- jau produkta (preces) dizaina posmā, kad ražotājs izlemj par to, kā konkrētais produkts tiks ražots, cik un kādi materiāli tiks izmantoti tā ražošanā, vai šie materiāli ir pārstrādājami, vai prece ir labojama, cik kvalitatīva un ilglaicīga izmantošanā; šīs rīcības atkritumu apsaimniekošanas rīcībpolitiku cieši sasaista ar **ilgtspējīgu produktu politiku** un **ilgtspēju sekmējošu ķīmisko vielu politiku**, tādējādi veicinot sinerģiju starp produktiem – ķīmiskām vielām un atkritumiem;
- produktu un izejmateriālu ražošanas procesā, samazinot nelietderīgo resursu patēriņu un emisijas, attīstot bezatkritumu tehnoloģijas un citas materiālu efektivitāti veicinošas iniciatīvas; šīs rīcības atkritumu apsaimniekošanas rīcībpolitiku cieši sasaista ar **inovāciju un uzņēmējdarbības politiku; ražotāju atbildība** kļūst par būtisku politikas instrumentu;
- preču izplatīšanas un tirdzniecības posmā, uzlabojot loģistiku, samazinot produktu iepakojuma apjomu un svaru;
- savukārt patēriņa posmā svarīgi ir pasākumi, kas veicina **ilgtspējīgus patēriņa** paradumus un līdz ar to arī ietekmē pieprasījumu. Patēriņa izmaiņas ietver preču labošanas, atkārtotas izmantošanas un produktu atkārtota izgatavošana/pārveidošana (re-manufacturing) pakalpojumus, kā arī pāreju no “preces uz pakalpojumiem”

¹ Plāna projekts “Rīcības plāns pārejai un aprites ekonomiku 2020.-2027.gadam” (izskatīts VSS 02.07.2020.; <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40479571&mode=vss&date=2020-07-02>)

Atkritumu rašanās novēršanas būtisks priekšnosacījums ir **sabiedrības vides apziņas pilnveidošana** – labāka izpratne, atbalsts valsts politikai un gatavība rīcībai. Daudziem cilvēkiem ir ļoti svarīgi samazināt savas rīcības ietekmi uz vidi un izmantot resursus efektīvāk. Viņiem ir attīstīta vides apziņa – pārliecība, zināšanas un prasmes, lai veiktu atkritumu rašanās novēršanas pasākumus un novērstu atkritumu rašanos, tostarp, izmantojot lietotu vai labotu preču aizņemšanos, iznomāšanu vai lietošanu (piemēram, elektriskā aprīkojuma noma, lietotu mēbeļu un apģērba iegādāšanās, apmaiņas sistēmu izmantošana attiecībā uz instrumentiem u.c.). Tomēr praksē joprojām pastāv dažādi šķēršļi tādai patērētāju uzvedībai un ražotāju, kā arī citu komersantu rīcībai, kas neveicina atkritumu rašanās novēršanu un arī preču atkārtotu izmantošanu (8.2. tab.)

Tabula 8.2.

Šķēršļu piemēri patērētāju un ražotāju uzvedības maiņai
atkritumu rašanās novēršanas veicināšanai ²

Patēriņa aspekts	Šķēršļu piemēri
Atkārtota izmantošana	<ul style="list-style-type: none"> - Uzskats, ka lietotās preces nav vērts ziedot - Nav vienotu kritēriju precēm, kas tiek nodotas atkārtotai izmantošanai - Tirgū pieejamo jauno preču kvalitāte ir būtiski labāka nekā lietotām precēm - Priekšstatī par lietotu produktu drošumu
Iepakojums atkārtotai uzpildīšanai	<ul style="list-style-type: none"> - Pieredze ar slikti dizainētiem un nepraktiskiem iepakojumiem atkārtotai uzpildīšanai; - Mājokļi/ražošanas telpas nav piemēroti lielu masīvu tilpumu uzglabāšanai vai atkārtoti izmantojama iepakojuma uzglabāšanai
Pārtikas atkritumu rašanās	<ul style="list-style-type: none"> - Problēmas ar pārtikas pareizu uzglabāšanu un piemērotu iepakojumu pārtikas uzglabāšanai - Nav prasmju un laika gatavot ēst (tāpēc iegādājas gatavu pārtiku ar daudz iepakojuma) - Maz iespēju pudelēs atkārtoti iepildīt ūdeni
Atkārtoti izmantotajiem produktiem	<ul style="list-style-type: none"> - Atkārtoti izmantotus produktus uzskata par sarežģītākiem un laikietilpīgākiem nekā parastās alternatīvas
Elektrisko iekārtu ilgāka izmantošana	<ul style="list-style-type: none"> - Labošanas pieejamība un izmaksas, salīdzinot ar jaunas iekārtas pieejamību - Iespēja labot iekārtas (prasmes, rezerves daļu pieejamība) - Tehnoloģiju straujā attīstība un novecošanās

Galvenie atkritumu rašanās novēršanas programmas **izaicinājumi ir:**

- Patērētāju sabiedrība, kura ir fokusējusies uz ērtībām, modes tendencēm, augstu produktu apgrozījumu;
- Šķietams pieeju trūkums atkritumu rašanās novēršanai un apsaimniekošanai;
- Tirgū pieejamās preces nav paredzētas ilgstošai lietošanai vai labošanai.

² Policy paper. Waste prevention programme for England

<https://www.gov.uk/government/publications/waste-prevention-programme-for-england>

8.2. Programmas mērķi un indikatori

Atkritumu rašanās novēršanas programmas vispārīgie mērķi ir:

- saraut saikni starp ekonomikas izaugsmi un atkritumu radīšanu saistīto ietekmi uz vidi;
- samazināt radīto atkritumu apjomu, veicinot produktu atkārtotu izmantošanu vai ilgāku izmantošanu;
- samazināt materiālu un produktu ražošanā izmantoto kaitīgo vielu daudzumus.

Lai veiktu programmas ieviešanas uzraudzību un novērtētu atkritumu rašanās novēršanas pasākumu īstenošanas efektivitāti, ir noteikti atkritumu rašanās novēršanas kvantitatīvie indikatori (kvalitatīvie vai kvantitatīvie rādītāji un mērķrādītāji) (2.tab.)

2.tabula.

Atkritumu rašanās novēršanas pasākumu efektivitātes novērtēšanas kvantitatīvie indikatori

Nr.	Kvantitatīvais indikators	Mērvienība	Bāze gads (2018. gads)	2028. gads
1.	Sadzīvē (mājsaimniecībās) radītais atkritumu daudzums	kg uz iedzīvot. gadā	409	Ne vairāk kā 400
2.	Kopējais radītais sadzīves (mājsaimniecības) atkritumu daudzums	t/ gadā	785 074	Ne vairāk kā 650 000
3.	Kopējais radītais bīstamo atkritumu daudzums	t/ gadā	118 142	Ne vairāk kā 50 000
4.	Kopējais pārstrādātais sadzīves (mājsaimniecības) atkritumu apjoms	% no gadā radītā apjoma	43 ³	55 ⁴
5.	Kopējais pārstrādātais bīstamo atkritumu apjoms	% no gadā radītā apjoma	31	75
6.	Kopējais pārstrādātais ražošanas atkritumu apjoms	% no gadā radītā apjoma	83.3	85
7.	Kopējais apglabāto sadzīves (mājsaimniecības) atkritumu daudzums	% no gadā radītā apjoma	58,9	Ne vairāk kā 40%

³ Datu avots: LVGMC

⁴ Atbilstoši Direktīvas 2008/98/EK 11.panta 2.punkta c) apakšpunktam 55 % mērķis jāsasniedz jau 2025.gadā

9.	Kopējais apglabāto ražošanas atkritumu apjoms	% no gadā radītā apjoma	5	Ne vairāk kā 25%
10.	Kopējais apglabāto bīstamo atkritumu apjoms	% no gadā radītā apjoma	4,5	Ne vairāk kā 25%

8.3. Spēkā esošie politikas instrumenti un pasākumi atkritumu rašanās novēršanas veicināšanai

Plašāks apraksts par attiecīgo politikas instrumentu darbību ir sniegts Plāna 2.3. nodaļā (Atkritumu apsaimniekošanas politikas instrumenti).

Pastiprinātu atkritumu rašanos var ietekmēt arī tādas komersantiem, iestādēm un sabiedrībai noteiktās prasības, kas ieviestas sabiedrības veselības aizsardzībai un ir sabiedrībai prioritāras, piemēram šobrīd noteiktie piesardzības pasākumi Covid-19 ierobežošanai, kad jāveic pastiprināta pārtikas iesaiņošana, iepakojšana, personīgo aizsardzības līdzekļu, tīrīšanas un dezinfekcijas līdzekļu (t.sk. iepakojums) pastiprināta izmantošana. Lai precīzāk vērtētu atkritumu apjoma izmaiņas turpmākajos gados un noteiktu mērķus atkritumu apjoma samazināšanai, jāņem vērā minēto atkritumu veidu apjoma pieaugumu dēļ šādām neparedzētām situācijām. Lai arī nav iespējams paredzēt vai nākamajā plānošanas periodā varētu rasties līdzvērtīgi sabiedrības veselības riski, kuru ierobežošanas rezultātā notiktu pieaugums konkrēta veida atkritumu apjomam (pārtikas, tīrīšanas, dezinfekcijas līdzekļu u.c. iepakojums).

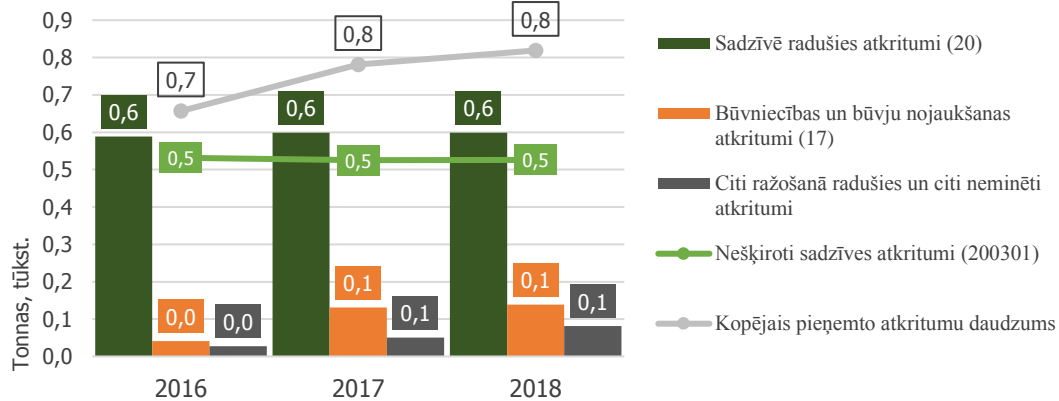
8.3.1. Maksa un ierobežojumi attiecībā uz atkritumu apglabāšanu poligonos un atkritumu sadedzināšanu

Maksa un ierobežojumi attiecībā uz atkritumu apglabāšanu poligonos un atkritumu sadedzināšanu, kas veicina atkritumu rašanās novēršanu un pārstrādi, vienlaikus nodrošinot, ka apglabāšana poligonos ir vismazāk vēlamais atkritumu apsaimniekošanas veids.

Kā norādīts plāna 2.3.2. nodaļā (Tarifs par atkritumu apglabāšanu sadzīves atkritumu poligonos) vidējais sadzīves atkritumu apglabāšanas tarifs ir divkārtšojies no 30 *euro* par tonnu 2011. gadā līdz 60 *euro* par tonnu 2020. gadā.

Atbilstoši plāna 2.3.3. nodaļā (Dabas resursu nodoklis) sniegtajai informācijai, DRN likme par sadzīves atkritumu apglabāšanu ir tikusi pakāpeniski paaugstināta no 10 *euro* par tonnu 2014. gadā līdz 50,00 *euro* par tonnu 2020. gadā; kāpusi arī DRN likme par ražošanas atkritumiem, kas nav uzskatāmi par bīstamajiem atkritumiem, kas 2020. gadā ir 50,00 *euro* par tonnu, kā arī bīstamajiem atkritumiem (attieciģi – 60,00 *euro* par tonnu).

Saskaņā ar plāna 2.4.5. nodaļā (Atkritumu apglabāšana poligonos un slēgto izgāztuvju rekultivācija) sniegto informāciju kopējais laika posmā no 2016. gada līdz 2018. gadam sadzīves atkritumu poligonos pieņemtais kopējais nebīstamo atkritumu apjoms ir būtiski pieaudzis – no 657,8 tūkstošiem t 2016. gadā līdz 820,2 tūkstošiem t 2018. gadā. Vienlaikus nešķirotu māsjsaimniecības atkritumu daļa šai apjomā ir samazinājusies – no 531,7 tūkstošiem t 2016. gadā līdz 526.0 tūkstošiem t 2018. gadā. (8.3.1.1. att.).

8.3.1.1. attēls. Sadzīves atkritumu poligonos pieņemtie galvenie nebīstamo atkritumu veidi. Avots: LVGMC ⁵

Secinājumi un priekšlikumi: Spēkā esošais tarifs un DRN par atkritumu apglabāšanu poligonos nepietiekami veicina atkritumu rašanās novēršanu un pārstrādi. Tādējādi netiek nodrošināts, ka apglabāšana poligonos ir vismazāk vēlamais atkritumu apsaimniekošanas veids. Lai veicinātu atkritumu rašanās novēršanu, sagatavošanu un pārstrādi, tiks palielinātas DRN likmes par sadzīves atkritumu apglabāšanu sadzīves atkritumu poligonos (sinerģija ar citiem atkritumu apsaimniekošanas pasākumiem plāna 1. nodaļā).

8.3.2. “Maksā, kad izmet” shēmas

Atbilstoši Atkritumu apsaimniekošanas likumam, nešķirotu sadzīves atkritumu apsaimniekošanas (izņemot sadzīves atkritumu reģenerāciju) maksu atkritumu sākotnējam radītājam vai valdītājam veido:

- 1) pašvaldības lēmumā apstiprinātā maksa par sadzīves atkritumu savākšanu, pārvadāšanu, pārkraušanu, šķirošanu un citām normatīvajos aktos noteiktajām darbībām, ko veic pirms atkritumu reģenerācijas un kas samazina apglabājamo atkritumu apjomu, par uzglabāšanu, dalītās atkritumu savākšanas, pārkraušanas un šķirošanas infrastruktūras objektu uzturēšanu atbilstoši līgumam, kuru noslēgusi pašvaldība un atkritumu apsaimniekotājs;
- 2) sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisijas (SPKR) apstiprinātais tarifs par sadzīves atkritumu apglabāšanu atkritumu poligonos.

Maksu par nešķirotu sadzīves atkritumu apsaimniekošanu samazina par ieņēmumu daļu, kuru atkritumu apsaimniekotājs gūst no šķirotu atkritumu realizācijas.

“Maksā, kad izmet” shēmas, saskaņā ar kurām iekasē maksu no atkritumu radītājiem, pamatojoties uz faktiski radīto atkritumu daudzumu, un nodrošina stimulus pārstrādājamo atkritumu atdalīšanai to rašanās vietā un jauktu atkritumu apjoma samazināšanai Latvijā nav izplatītas. Šāda pieredze ir Jūrmalas pilsētā. SIA “Clean-R” 2018.gada 1.martā ⁶ uzsāka savākto atkritumu svēršanu Jūrmalas pilsētas administratīvajā teritorijā. SIA “Clean-R” pieredze liecina, ka savākto atkritumu

⁵ LVGMC. Valsts statistiskais pārskats “Nr.3-Atkritumi. Pārskats par atkritumiem”. Valsts statistisko pārskatu "2-Gaiss", "2-Ūdens" un "3-Atkritumi" publiskā pieeja. Pieejams:

http://parissrv.lvgmc.lv/public_reports

⁶ SIA “Clean R” Jūrmalas filiāles sniegtā informācija

svēršanas ieviešanas rezultāta nenotika būtisks dalīti savākot atkritumu daudzuma pieaugums.

SIA “Clean-R” pieredze, piemērojot pieeju “Maksā, kad izmet” Jūrmalā:

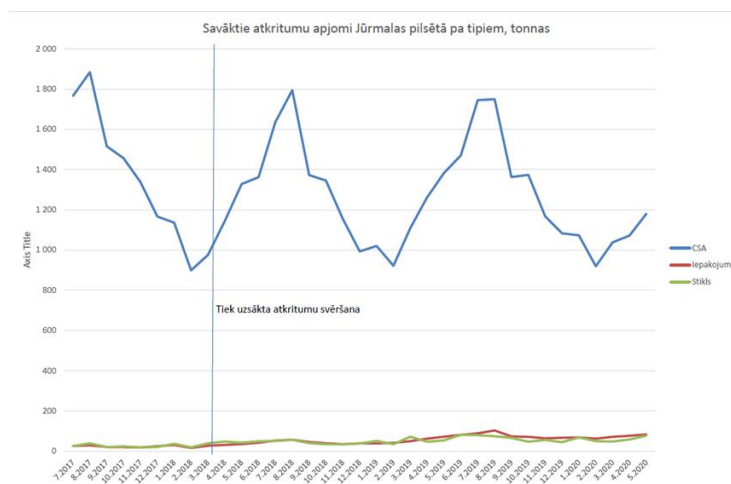
Jūrmalas pilsētas administratīvajā teritorijā atkritumu svēršana uzsākta 2018. gada 1. martā.

Šāds svēršanas modelis ir saistīts ar ļoti lieliem finansiāliem ieguldījumiem. Proti, svaru sistēma, sistēmas uzstādīšana, apkalpošana, konteineru aprīkošana un čipi, sistēmas sasaiste, administratīvie izdevumi, kas saistīti ar šīs sistēmas apkalpošanu. Faktiski, ja tiek izvēlēts tieši svēršanas modelis, ir jāreķinās, ka tas ļoti (SIA “Clean R” ieskatā pārmērīgi) sadārdzina pakalpojuma cenu, kas realitātē nenes tādas ieguvumus, kā gribētos.

To uzskatāmi uzrāda arī atkritumu apjomi, kas tiek savākti no pašvaldības konteineriem, vai pēc pašvaldības pieprasījuma (2019. gadā aptuveni 4'000 tonnas) un no dalīto atkritumu savākšanas laukumiem savāktie atkritumi (2019. gadā apmēram 490 t, jeb 41 tonna dažādu sadzīves atkritumu mēnesī). SIA “Clean R” ieskatā šādus instrumentus, kas ir grūti pārvaldāmi gan tehniskā, gan vadības un sociālā ziņā (kā atkritumu svēršana), ir iespējams izmantot tikai tad, ja vietējā pārvaldes līmenī ir nostiprinājies vidiskais apzinīgums, pastāv labas pārvaldības prasmes un tiecība uz inovācijām, kā arī laba uzskaites prakse.

Jūrmalā pēc sistēmas ieviešanas daudzi iedzīvotāji apgalvo, ka sadzīves atkritumi viņiem nav (viss tiek sašķiots)– attiecīgi līgums ir noslēgts, bet izvešana tiek atteikta vai konteineris ir tukšs. Nerunājot par to, ka šāda situācija nemaz nav iespējama, situācija rezultējas tā, ka konkrētais iedzīvotājs izmanto sadzīves atkritumu sistēmu (šķiro atkritumus, pie tā brauc sadzīves atkritumu mašīna, izmanto bezmaksas atkritumu nodošanas iespējas, utml.) taču neveic pilnīgi nekādus maksājumus vai arī veic tos ļoti minimālā apmērā (izmetot konteinerī piemēram 2 kg mēnesī, kuriem SIA “Clean R” kā pakalpojuma sniedzējs atbilstoši noteiktajam minimālajam izvešanas grafikam brauc pakal 2 reizes (tātad katru reizi izvedot 1 kg).

Savāktu atkritumu apjomu pieaugums vairāk ir saistīts ar intensīvi veikto iedzīvotāju izglītošanu dalīto atkritumu vākšanas jomā un to, ka pieaug sadzīves atkritumu apsaimniekošanas maksa (8.3.1.2.att.).

8.3.1.2.attēls. Savāktais sadzīves atkritumu apjoms Jūrmalas pilsētā (t). Avots: SIA “Clean R”.

Lai gan atkritumu apsaimniekotāji apliecina, ka šādas sistēmas ieviešana tehniski ir iespējama, tomēr būtu jārēķinās ar lielām izmaksām, kuras būtu jāiekļauj atkritumu savākšanas maksā, kas varētu izrādīties sociāli nepieņemams risinājums iedzīvotājiem patreizējos apstākļos. SIA “Clean R” informē, ka svēršanas modelis ir saistīts ar lieliem finansiāliem ieguldījumiem (svaru sistēma, sistēmas uzstādīšana, apkalpošana, konteineru aprīkošana un čipi, sistēmas sasaiste, administratīvie izdevumi, kas saistīti ar šīs sistēmas apkalpošanu). Tas sadārdzina (SIA “Clean R” ieskatā – pārmērīgi) pakalpojuma cenu un nenēs sagaidāmos ieguvumus.

Ir nepieciešams veikt padziļinātu pētījumu par pieejas “Maksā, kad izmet” ieviešanas Latvijā iespējām. Ieviešot šādu šķirošanas sistēmu, pastāv augsts potenciāls nodrošināt izpratnes veidošanos sabiedrībā par atkritumu šķirošanas nozīmīgumu vides aizsardzības kontekstā un ar finansiāliem stimuliem nodrošināt procesa ekonomisko izdevīgumu. Vienlaikus, ir nepieciešams palielināt atkritumu dalītās savākšanas pakalpojumu pieejamību blīvi apdzīvotās vietās un mikro-rajonos, tai skaitā ieviešot atsevišķu lietotās elektrotehnikas, tekstila un mēbeļu dalītās atkritumu šķirošanas plūsmu, kam ir augsts potenciāls ievērojami samazināt vides piesārņojumu un nešķiroto atkritumu apjomu.

Taču vienlaikus nepieciešams veicināt pilotprojektus, kas popularizē šādas sistēmas darbību un nepieciešams palielināt atkritumu dalītās savākšanas pakalpojumu pieejamību – pārskatīt kritērijus atkritumu dalītās savākšanas pieejamības novērtēšanai.

8.3.3. Ekonomiskie stimuli produktu ziedošanai

Latvijā tiek izmantoti vairāki instrumenti, kas veicina produktu ziedošanu.

8.3.3.1. Uzņēmumu ienākuma nodoklis un atvieglojumi

Ja uzņēmējs ziedo sabiedriskā labuma organizācijai, budžeta iestādei vai valsts kapitālsabiedrībai, kura pilda Kultūras ministrijas deleģētās funkcijas, tas var izmantot uzņēmumu ienākuma nodokļa (UIN) atvieglojumus.

Nodokļu reformas ietvaros 2018. gadā ir pieejami vairāki veidi, kā ziedojot saņemt UIN atlaides. UIN atvieglojumu piemērošanu nosaka Uzņēmumu ienākuma nodokļa likuma 12. pants. Uzņēmēji, kuri ziedo, var izvēlēties vienu no trim uzņēmumu ienākuma nodokļa atvieglojumu veidiem, proti, ziedojuma apmēra noteikšanai izmantot iepriekšējā gada peļņu; ziedojuma apmēra noteikšanai izmantot iepriekšējā gada darba samaksas apmēru vai, izmantojot ziedojuma apmēru, samazināt uzņēmumu ienākuma nodokli no dividendēm.

UIN atvieglojuma piemērošanas vajadzībām par ziedojumu uzskata mantu vai finanšu līdzekļus, kurus nodokļa maksātājs, pamatojoties uz līgumu, bez atlīdzības nodod UIN likuma 12.panta 1.daļā minētajai organizācijai tās mērķu sasniegšanai, ja saņēmējam nav noteikts pretpienākums veikt darbības, kuras uzskatāmas par atlīdzību.

Tātad nodokļa maksātājs var ziedot mantu vai finanšu līdzekļus un par veikto ziedojumu piemērot nodokļa atvieglojumu saskaņā ar UIN likuma 12.pantu, bet par ziedotu pakalpojumu nodokļa atvieglojumu nepiemēro.

Nodokļa atvieglojumu ziedotājiem var piemērot nodokļa maksātājs, kurš ir ziedojis:

- sabiedriskā labuma organizācijai, kurai piešķirts statuss saskaņā ar Sabiedriskā labuma organizāciju likumu;
- budžeta iestādei (piemēram, atlaidi nav tiesības piemērot par ziedojumu Latvijas universitātei vai Vidzemes augstskolai, jo tās ir atvasinātas publiskas personas);
- valsts kapitālsabiedrībai, kura veic Kultūras ministrijas deleģētas valsts kultūras funkcijas;
- nevalstiskai organizācijai, kura reģistrēta citā Eiropas Savienības (ES) dalībvalstī vai Eiropas Ekonomikas zonas (EEZ) valstī, ar kuru Latvija ir noslēgusi konvenciju par nodokļu dubultās uzlikšanas un nodokļu nemaksāšanas novēršanu, ja šī konvencija ir stājusies spēkā un šī nevalstiskā organizācija darbojas Latvijas sabiedriskā labuma organizācijas nosacījumiem pielīdzināmā statusā saskaņā ar attiecīgās ES dalībvalsts vai EEZ valsts normatīvajiem aktiem.

Nodokļa maksātājs pārskata gada laikā var izvēlēties piemērot tikai vienu no šādiem atvieglojumiem:

- 1.atvieglojuma veids – neiekļaut taksācijas perioda ar nodokli apliekamajā bāzē ziedoto summu, bet ne vairāk kā 5% apmērā no iepriekšējā pārskata gada peļņas pēc aprēķinātajiem nodokļiem;
- 2.atvieglojuma veids – neiekļaut taksācijas perioda ar uzņēmumu ienākuma nodokli apliekamajā bāzē ziedoto summu, bet ne vairāk kā 2% no iepriekšējā pārskata gadā kopējās darba ņēmējiem aprēķinātās bruto darba samaksas, no kuras samaksāti valsts sociālās apdrošināšanas maksājumi;
- 3.atvieglojuma veids – samazināt taksācijas periodā par pārskata gadā aprēķinātajām dividendēm aprēķināto uzņēmumu ienākuma nodokli par 75% no ziedotās summas, nepārsniedzot 20% no aprēķinātās uzņēmumu ienākuma nodokļa summas par aprēķinātajām dividendēm.

8.3.3.2. Stimuli pārtikas ziedošanai ⁷

No 2019.gada 1.jūlija ir spēkā MK 2019.gada 18.jūnija noteikumi Nr.261 "Prasības pārtikas izplatīšanai pēc minimālā derīguma termiņa beigām"⁸. Noteikumi nosaka produktu grupas, to izplatīšanas veidu un kārtību, kā arī laikposmu, kādā pārtiku, kas marķēta ar norādi "Ieteicams līdz ..", atļauts izplatīt pēc minimālā derīguma termiņa beigām.

Pārtiku atļauts nodot ziedošanai biedrībām un nodibinājumiem, kā arī reliģiskajām organizācijām un to iestādēm, kas nodarbojas ar labdarību un ir reģistrētas Pārtikas un

⁷ Informācija pieejama saitē <https://www.pvd.gov.lv/partika/statiskas-lapas/partikas-ziedosana?id=20642#jump>

⁸ No 2020.gada septembra aizstās citi MK noteikumi.

veterinārajā dienestā (PVD) saskaņā ar normatīvajiem aktiem par pārtikas uzņēmumu atzīšanas un reģistrācijas kārtību.

Ziedošanai nodot varēs tikai fasētu pārtiku, kas marķēta ar uzņēmuma izveidotu īpašu skaidri saskatāmu, salasāmu un neizdzēšamu norādi. Savukārt labdarības organizācijām būs jānodrošina ziedošanai paredzētās pārtikas izsekojamība un uzglabāšanas nosacījumi, ja tādi tiks norādīti marķējumā.

Ministru kabineta 2020.gada 17.marta noteikumi Nr.145 “Prasības mazumtirdzniecības uzņēmumiem, kas piegādā mājputnu olas vai ziedo dzīvnieku izcelsmes pārtiku” nosaka prasības mazumtirdzniecības uzņēmumiem, kas mazā daudzumā ziedo saldētu svaigu gaļu, saldētus svaigus un svaigus sagatavotus zvejniecības produktus vai mājputnu olas (turpmāk – pārtika) citiem mazumtirdzniecības uzņēmumiem vai mazā daudzumā piegādā mājputnu olas citiem mazumtirdzniecības uzņēmumiem saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 29. aprīļa Regulas (EK) Nr. 853/2004, ar ko nosaka īpašus higiēnas noteikumus attiecībā uz dzīvnieku izcelsmes pārtiku, panta 5. punkta "b" apakšpunkta "ii" un "c" apakšpunktu. Šo noteikumu izpratnē cits mazumtirdzniecības uzņēmums, kam atļauts saņemt ziedošanai paredzēto pārtiku, ir biedrība, nodibinājums, reliģiska organizācija vai tās iestāde, kas nodarbojas ar labdarību un ir reģistrēta Pārtikas un veterinārajā dienestā saskaņā ar normatīvajiem aktiem par pārtikas uzņēmumu atzīšanas un reģistrācijas kārtību.

Lai labdarības organizācijas varētu iesaistīties pārtikas aprītē, valdība 18. jūnijā akceptējusi grozījumus noteikumos Nr. 104 “Pārtikas uzņēmumu atzīšanas un reģistrācijas kārtība”: turpmāk PVD būs jāreģistrējas arī biedrībām, nodibinājumiem un reliģiskajām organizācijām un to iestādēm, kas nodarbojas ar labdarību un līdz ar to iesaistās pārtikas aprītē. Šie grozījumi stājas spēkā 2019.gada 21. jūnijā.

Pārtikas banka „Paēdušai Latvijai” ir Latvijas Samariešu apvienības (LSA) vadīta pārtikas programma, kas palīdz trūcīgos nonākušiem iedzīvotājiem, izsniedzot pārtikas pakas. To saturu veido no ražotāju, pārstrādātāju un tirgotāju ziedotajiem pārtikas produktiem. Pieņem neierobežotā daudzumā kvalitatīvus, lietošanai derīgus produktus, kuru uzglabāšanai nav nepieciešams nodrošināt īpašu temperatūru. Produktus, kas ātri bojājas un kuriem istabas temperatūrā ir īss derīguma termiņš, pieņem tikai tādā gadījumā, ja ir iespēja tos ātri nogādāt palīdzības saņēmējam. Pārtikas banka pieņem higiēnas un saimniecības preces, piemēram, zobu pastas, zobu birstes, ziepes, veļas pulveri, šampūnu, pamperus un citas preces.

Pārtikas pakas tiek dalītas iedzīvotājiem visā Latvijā sadarbībā ar vietējām labdarības organizācijām un pašvaldību sociālajiem dienestiem. No ziedojumiem netiek ieturēta nekāda starpniecības vai komisijas maksa. Visi ziedojumi pilnā apmērā tiek izlietoti pārtikas paku nokomplektēšanai.

Secinājumi un priekšlikumi:

- Paredzēt iespēju nodrošināt ziedošanu pa tiešo no veikaliem (bez labdarības organizāciju starpniecības), veicinot pārtikas atkritumu samazināšanu;⁹
- Precizēt normatīvajos aktos ziedošanas nosacījumus pārtikas un nepārtikas precēm;

⁹ SIA “Maksima Latvia” sniegtā informācija.
https://www.mk.gov.lv/sites/default/files/editor/Lidzdaliba/maxima_pieredze_partikas_ziedosana.pdf

- Paplašināt organizāciju loku, kam pārtikas produktu ziedošana varētu būt nepieciešama (piemēram, pansionāti).

8.3.4. Ražotāja paplašinātas atbildības sistēmas

Atbilstoši plāna 2.3.3. nodaļā (Dabas resursu nodoklis) sniegtajai informācijai, DRN tiek noteikts par videi kaitīgām precēm (turpmāk – VKP), iepakojumu vai vienreiz lietojamajiem galda traukiem un piederumiem (turpmāk – iepakojums) un transportlīdzekļiem tiek piemērots kā ekonomisks instruments ar mērķi palielināt komersantu motivāciju apsaimniekot VKP atkritumus, izlietoto iepakojumu un nolietotus transportlīdzekļus un saņemt atbrīvojumu no nodokļa samaksas.

Atbrīvojumu no DRN samaksas piemēro, ja komersants nodrošina vides aizsardzības normatīvajos aktos noteikto VKP atkritumu, izlietotā iepakojuma un nolietotu transportlīdzekļu pārstrādes un reģenerācijas normu izpildi, kā arī izpilda Dabas resursu nodokļa likuma prasības par apsaimniekošanas sistēmu darbību. Tādējādi tiek īstenots ražotāja paplašinātās atbildības princips, kas nosaka, ka ražotājs ir atbildīgs par savu saražoto un realizēto preču atbilstošu apsaimniekošanu, kad tās ir nolietotas un kļūst par atkritumiem.

Atbilstoši plāna 2.3.4. nodaļā (Ražotāju atbildības sistēmas) sniegtajai informācijai, patlaban Latvijā darbojas septiņi RAS komersanti, kas ir apsaimniekotāji un kam ir noslēgti 17 līgumi par apsaimniekošanas sistēmas piemērošanu.

Nodokļa maksātāji par VKP, iepakojumu un transportlīdzekļiem, noslēdzot līgumu ar attiecīgā veida atkritumu apsaimniekotāju par dalību apsaimniekošanas sistēmā, kolektīvi pilda ražotāja paplašinātās atbildības pienākumus. Šobrīd neviens nodokļa maksātājs pats nav izveidojis apsaimniekošanas sistēmu un līdz ar to individuāli nepilda ražotāja paplašinātās atbildības pienākumus.

Piemērojot Dabas resursu nodokļa likuma normas praksē, VARAM ir konstatējusi, ka ir nepieciešams veikt grozījumus Dabas resursu nodokļa likumā, lai nodrošinātu Direktīvā 2018/851 noteikto prasību pārņemšanu attiecībā uz RAS.

Direktīva 2018/851 noteic RAS vispārīgās minimālās prasības, paredz, ka uzdevumi un atbildība ir skaidri noteikta visiem iesaistītajiem attiecīgajiem dalībniekiem, tostarp produktu ražotājiem, kas laiž produktus dalībvalsts tirgū, komersantiem, kas to vārdā pilda ražotāja paplašinātās atbildības pienākumus, atkritumu apsaimniekošanas komersantiem, pašvaldībām un komersantiem, kas nodarbojas ar lietoto preču atkārtotu izmantošanu un sagatavošanu atkārtotai izmantošanai.

Secinājumi un priekšlikumi

- Nepieciešams Dabas resursu nodokļa likumu papildināt ar jaunu pantu “Ražotāja paplašinātās atbildības sistēmas piemērošana”, precizējot valsts un pašvaldību institūciju kompetenci, apsaimniekotājam un preces ražotājam izvirzītās prasības, kā arī nosakot prasības ārvalstu personai dalībai RAS.

8.3.5. Depozīta sistēma

Depozīta sistēmas un citi pasākumi ir instrumenti, lai veicinātu izmantoto produktu un materiālu efektīvu savākšanu un atgriešanu aprītē vai pārstrādē. Depozīta sistēma iepakojumam detāli ir aprakstīta Plāna 4.1.7. nodaļā.

2019. gada 24. oktobrī Saeimā pieņemtais likums „Grozījumi Iepakojuma likumā” paredz, ka no 2022. gada 1. februāra Latvijā sāks darboties depozīta sistēma dzērienu iepakojumam. Likumā ietvertais normatīvais regulējums nosaka depozīta sistēmas ieviešanas un darbības pamatprincipus:

- depozīta sistēma ir vienota visā valstī, un tās piemērošanu nodrošina depozīta sistēmas operators;
- depozīta sistēmas operatora dibinātāji un dalībnieki ir depozīta iepakotāji un biedrības, kuru biedri ir depozīta iepakotāji;
- peļņa jāreinvestē depozīta sistēmas attīstības un darbības efektivitātes nodrošināšanai.
- depozīta sistēmas operatora darbību kontrolē VVD un SPRK attiecībā uz regulējamā pakalpojuma sniegšanu (depozīta sistēmas dalības maksas noteikšana un domstarpības par depozīta iepakojuma apsaimniekošanas maksu izskatīšana).

Depozīta sistēmas ieviešana un piemērošana dzērienu iepakojumam:

- veicinās izlietotā iepakojuma apjoma, kas jāapglabā atkritumu poligonā, samazināšanu;
- nodrošinās dabas resursu taupīšanu, novirzot pārstrādei plastmasas, stikla un metāla dzērienu iepakojumus kā otrreizējās izejvielas;
- veicinās un atbalsts iedzīvotāju iesaistīšanos iepakojuma apsaimniekošanā, dodot ekonomisku stimulu izlietotā iepakojuma dalītai vākšanai.

Pēc depozīta sistēmas darbības uzsākšanas un pirmajiem rezultātiem VARAM vērtēs, vai depozīta sistēma ir jāpaplašina arī attiecībā uz citiem problemātiskiem atkritumu veidiem, piemēram, saistībā ar plastmasas izstrādājumu vidiskās ietekmes mazināšanu.

8.3.6. Investīcijas atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūrā un ekonomiskie stimuli reģionālā un lokālā līmenī

Atkritumu apjoma radīšanas samazināšanu veicina atkritumu apsaimniekošanas infrastruktūrā veicamo investīciju pārdomāta plānošana, tostarp izmantojot ES fondus. Šāds pārdomāts investīciju plānojums caurstrāvo visus nacionālā līmeņa plānošanas dokumentus un tas pamatojas uz nozares investīciju vajadzību izvērtējamu, kas regulāri tiek pārskatīts.

Jau Nacionālais attīstības plāns 2021-2027. gadam (NAP) paredz, ka nepieciešama rīcība atkritumu šķirošanas un pārstrādes uzlabošanā un iepakojuma depozīta sistēmas attīstībā. Resursu otrreizējā pārstrāde nodrošinās ekonomikas dažādošanu un palielinās katras resursa vienības lietderīgāku izmantošanu. Atkritumu atkārtota izmantošana, atkritumu daudzuma samazināšana un bezatkritumu dzīvesveids un tā popularizēšana mazinās atkritumu daudzumu un vides piesārņojumu.¹⁰

NAP teikts, ka antropogēnā piesārņojuma samazināšana ir sabiedrības atbildīga rīcība, lai mazinātu apkārtējās vides piesārņojumu. Tā ir iespēja mainīt ekonomikas paradigmu, veidot jaunu, klimatneitrālu ekonomiku, izmantojot pieejamos vai radot

¹⁰ Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.-2027.gadam.
<https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/NAP2027galaredakcija.pdf>

jaunus tehnoloģiskos risinājumus ekonomikas dažādošanai, atkārtoti izmantojot atkritumus kā izejvielas.

8.3.12. Ekonomiski stimuli reģionālām un vietējām iestādēm

Ekonomiski stimuli reģionālām un vietējām iestādēm, jo īpaši, lai veicinātu atkritumu rašanās novēršanu un intensīvāk izmantotu dalītās savākšanas sistēmas pamatā ir bijuši ES struktūrfondu atbalsts atkritumu dalītās savākšanas infrastruktūras attīstībai.

ES finanšu plānošanas periodā no 2014. līdz 2020. gadam paredzēts piešķirt atbalstu mērķtiecīgai atkritumu apsaimniekošanas direktīvās¹¹ noteikto prasību īstenošanai, kā arī darbībām, kas veicina visas nozares attīstību. Pamatojoties uz ES vides *acquis* prasībām, tika izstrādāts 2014. - 2020. gada plānošanas perioda Partnerības līgums un darbības programma "Izaugsme un nodarbinātība". Nozīmīgākais vides *acquis* prasību aspekts ir atkritumu kā resursu izmantošana, kas īstenojama, veicot atkritumu dalītu vākšanu un pārstrādi.

Pamatojoties uz 2014. - 2015. gadā veikto pētījumu „*Eiropas Savienības fondu 2014. – 2020. gada finanšu plānošanas perioda potenciāli atbalstāmo vides aizsardzības aktivitāšu ekonomisko ieguvumu novērtējums*”¹² par atkritumu apsaimniekošanas nozares turpmāko attīstību un investīciju nepieciešamību rezultātā, VARAM secināja, ka:

- nozīmīgs nozares turpmākās attīstības procesa posms ir atkritumu dalīta savākšana, tamdēļ atbalsts šīm darbībām ir nepieciešams arī turpmāk;
- Latvijā ir uzstādītas atkritumu automātiskās šķirošanas līnijas tādā jaudas apjomā, kas nodrošina visu valstī saražoto sadzīves atkritumu šķirošanu, tamdēļ ir ierosināts nepiešķirt atbalstu jaunu šķirošanas līniju ierīkošanai;
- sekmīgai ES direktīvu prasību izpildei ir būtiski atbalstīt atkritumu pārstrādes iekārtu izveidi, it īpaši bioloģiski noārdāmo atkritumu pārstrādei;

¹¹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 19. novembra Direktīva 2008/98/EK par atkritumiem un par dažu direktīvu atcelšanu (11. panta 1. punkta 3. rindkopa un 2. punkta a) un b) apakšpunkts); Eiropas Parlamenta un Padomes 1994. gada 20. decembra Direktīva 94/62/EK par iepakojumu un izlietoto iepakojumu (6. panta 1. punkts); Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 18. septembra Direktīva 2000/53/EK par nolietotiem transportlīdzekļiem (7. panta 2. punkts); Eiropas Parlamenta un Padomes 2003. gada 27. janvāra Direktīva 2002/96/EK par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem (EEIA) (5. panta 5. punkts un 7. panta 2. punkts) un Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 4. jūlija Direktīva 2012/19/ES par elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumiem (EEIA) (turpmāk - Direktīva 2012/19/ES) (7. panta 1. un 3. punkts, 11. pants un V pielikums); Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 6. septembra Direktīva 2006/66/EK par baterijām un akumulatoriem, un bateriju un akumulatoru atkritumiem un ar ko atceļ Direktīvu 91/157/EEK (10. panta 2. punkta b) apakšpunkts).

¹² Pētījums "[Eiropas Savienības fondu 2014.-2020. gada finanšu plānošanas perioda atbalstāmo vides aizsardzības aktivitāšu ekonomisko ieguvumu novērtējums](https://www.varam.gov.lv/sites/varam/files/content/files/lig_nr_237005tp_kf_2014_2020_nosleguma_zin_v3_2_02122015_apvienotais.pdf)". Izstrādātājs SIA „Geo Consultants”, 2015., pieejams tīmekļvietnē: https://www.varam.gov.lv/sites/varam/files/content/files/lig_nr_237005tp_kf_2014_2020_nosleguma_zin_v3_2_02122015_apvienotais.pdf

- kopējās atkritumu apsaimniekošanas sistēmas efektīvākas darbības nodrošināšanai atbalsts jāsniedz arī atkritumu reģenerācijai, izveidojot iekārtas no atkritumiem iegūtā kurināmā sadedzināšanai ar enerģijas atguvi.

Pamatojoties uz iepriekš minēto, VARAM 2015. gadā ierosināja atbilstošus grozījumus darbības programmā “Izaugsme un nodarbinātība”, paredzot izmaiņas atbalstāmajās darbībās. Saskaņā ar ierosinātajiem grozījumiem atbalstāmās darbības norādītas 8.3.12.1. tabulā.

8.3.12.1. tabula

ES fondu atbalsts atkritumu atkārtotai izmantošanai, pārstrādei un reģenerācijai

SAM 5.2.1. "Veicināt dažāda veida atkritumu atkārtotu izmantošanu, pārstrādi un reģenerāciju"		
5.2.1.1.pasākums "Atkritumu dalītas savākšanas sistēmas attīstība"	<ul style="list-style-type: none"> – atkritumu dalītas savākšanas punktu izveide, t.sk. konteineru iegāde – šķiroto atkritumu savākšanas laukumu izveide, t.sk. konteineru iegāde – specializētā autotransporta iegāde, kas no mājāsaimniecībām savāc jau sašķirotus atkritumus (nav paredzēts esošu punktu vai laukumu apkalpošanai) 	KF: 161 891 <i>euro</i> Privātais un pašvaldību līdzfinansējums: 261 579 <i>euro</i> Kopā: 423 470 <i>euro</i>
5.2.1.2.pasākums "Atkritumu pārstrādes veicināšana"	Atkritumu pārstrādes iekārtu izveide (iekārtu izveide, iekārtu kompleksā uzstādot pārstrādes/reģenerācijas procesam nepieciešamās iekārtas): <ul style="list-style-type: none"> – bioloģiski noārdāmo atkritumu pārstrāde (aerobas/anaerobas tehnoloģijas) – sadzīves atkritumu pārstrāde (stikls, papīrs, metāls, plastmasa, t.sk. šo materiālu iepakojums) – citu atkritumu pārstrāde 	KF: 49 485 412 <i>euro</i> Privātais un pašvaldību līdzfinansējums: 17 828 530 <i>euro</i> Kopā: 67 313 942 <i>euro</i>
5.2.1.3.pasākums "Atkritumu reģenerācijas veicināšana"	Atkritumu reģenerācijas iekārtu izveide*: <ul style="list-style-type: none"> – iekārtas, kurās tiek sadedzināts no atkritumiem iegūtais kurināmais 	KF: 9 184 249 <i>euro</i> Privātais un pašvaldību līdzfinansējums: 1 620 750 <i>euro</i> Kopā: 10 804 999

Avots: VARAM

Secinājumi un priekšlikumi:

8.3.7. Zaļais publiskais iepirkums

Zaļais publiskā iepirkuma (turpmāk – arī ZPI) ir process, kura ietvaros valsts un pašvaldības iestādes cenšas iepirkt preces un pakalpojumus ar iespējami mazāku ietekmi uz vidi, ņemot vērā dzīves cikla izmaksas produktiem vai pakalpojumiem ar vienādu primāro funkciju, ar kura palīdzību iespējams:

- samazināt ietekmi uz vidi – katra nopirktā prece vai pakalpojums atstāj ietekmi uz vidi visās tās aprites cikla stadijās;
- veicināt sociālus uzlabojumus – ar iepirkumu procedūrā iestrādātu nosacījumu palīdzību iespējams nodrošināt labākus darba apstākļus, piemēram, samazinot

toksisko ķīmisko vielu saturu tīrīšanas līdzekļos uzlabo dzīves un darba vides apstākļus, transports ar samazinātu izmešu apjomu veicina gaisa kvalitātes uzlabošanu un saslimstības ar elpvadu slimībām riska samazināšanos;

- panākt ietaupījumus budžetā – plānojot iegādāties kādu preci vai pakalpojumu, vispirms tiek izvērtētas reālās vajadzības, tādējādi samazinot iepirkumu apjomu. Otrkārt, tiek veikts preces aprites cikla izmaksu novērtējums. Tādā veidā iespējams ņemt vērā visus faktorus (ne tikai preces vai pakalpojuma sākotnējo cenu, bet arī ekspluatācijas un radīto atkritumu apsaimniekošanas izmaksas) un galarezultātā panākt līdzekļu ekonomiju.

ZPI ir viens no ES vides, klimata un enerģijas politikas prioritārajiem instrumentiem, un vides nosacījumu iekļaušana iepirkumu specifikācijās, kļūst prioritārs uzdevums arī Latvijā. ZPI normatīvo ietvaru kopš 2004. gada veido divas publiskā iepirkuma direktīvas^{13,14} kas paredz vides nosacījumu iekļaušanu iepirkuma procedūrās, ja iepirkums pārsniedz noteiktu robežlielumu (sliexsni). Direktīvu prasības ir pārņemtas Publisko iepirkumu likumā un Sabiedrisko pakalpojumu sniedzēju iepirkumu likumā.

No 2017. gada 1. jūlija ir spēkā Ministru kabineta 2017. gada 20. jūnija noteikumi Nr. 353 "Prasības zaļajam publiskajam iepirkumam un to piemērošanas kārtība". Šo noteikumu 1. pielikumā noteiktas septiņas obligātās preču un pakalpojumu grupas (biroja papīrs, drukas iekārtas, datortehnika un IKT infrastruktūra, pārtika un ēdināšanas pakalpojumi, tīrīšanas līdzekļi un pakalpojumi, iekštelu apgaismojums, ielu apgaismojums un satiksmes signāli), kurām ZPI ir jāpiemēro obligāti. Savukārt minēto noteikumu 2. pielikumā ir definēti ZPI kritēriji 14 preču un pakalpojumu grupām, bet 3. pielikumā - metodoloģija aprites cikla izmaksu aprēķinam enerģiju patērējošām precēm.

ZPI īpatsvara pieaugumā Latvijā iezīmējās pozitīvas tendences. Saskaņā ar IUB datiem 2019. gadā ZPI īpatsvars jau veidoja 17,3 % no visiem iepirkumiem finansiālā izteiksmē, kas veikti saskaņā ar Publisko iepirkumu likumu jeb 515 milj. *euro*. Pēc iepirkumu skaita tas veido 13,2% jeb 1500 iepirkumus. ZPI vadlīnijās arvien vairāk tiks integrēti arī aprites principi.

8.3.8. Pasākumi, ar ko ierobežo subsīdijas, kuras neatbilst atkritumu apsaimniekošanas hierarhijai

Atkritumu apsaimniekošanas likumā ir noteikta atkritumu apsaimniekošanas hierarhija: (1) Valsts pārvaldes iestādes, pašvaldības un atkritumu apsaimniekotāji, organizējot, plānojot un veicot atkritumu apsaimniekošanu, ievēro šādas prasības (turpmāk minētajā prioritārajā secībā):

- 1) novērš atkritumu rašanās cēloņus;
- 2) samazina radīto atkritumu daudzumu (apjomu) un bīstamību;
- 3) sagatavo atkritumus atkārtotai izmantošanai;
- 4) atkārtoti izmanto pienācīgi sagatavotus atkritumus;

¹³ Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 26. februāra direktīva 2014/24/ES par publisko iepirkumu un ar ko atceļ Direktīvu 2004/18/EK

¹⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 26. februāra direktīva 2014/25/ES par iepirkumu, ko īsteno subjekti, kuri darbojas ūdensapgādes, enerģētikas, transporta un pasta pakalpojumu nozarēs, un ar ko atceļ Direktīvu 2004/17/EK

- 5) veic atkritumu pārstrādi;
- 6) veic atkritumu reģenerāciju citos veidos, piemēram, iegūstot enerģiju;
- 7) veic atkritumu apglabāšanu tādā veidā, lai netiktu apdraudēta vide, cilvēku dzīvība un veselība;
- 8) slēdz izgāztuves saskaņā ar atkritumu apsaimniekošanas plāniem, kā arī nodrošina slēgto izgāztuvju un atkritumu poligonu rekultivāciju.

Minētais regulējums nosaka, ka jau organizējot un plānojot atkritumu apsaimniekošanas pasākumus, ir jāņem vērā atkritumu apsaimniekošanas hierarhija. Minētais princips ir nostiprināts arī normatīvajos aktos¹⁵ attiecībā uz ierobežojumiem ES struktūrfondu izmantošanai atkritumu apsaimniekošanas darbībām, kuras atrodas atkritumu apsaimniekošanas hierarhijas zemākajā posmā – atkritumu apglabāšanai poligonos. Normatīvie akti paredz, ka atbalsts no ES struktūrfondiem netiek piešķirts:

- 1) darbībām, kas palielina poligonos noglabājamo atkritumu daudzumu;
- 2) manuālo un mehānisko atkritumu šķirošanas (apstrādes) iekārtu iegādei vai uzlabošanai;
- 3) iekārtu izveidei, kas nav iekļautas pārstrādes iekārtas kompleksā un kuru darbības rezultātā atkritumi netiek pārstrādāti;
- 4) atkritumu reģenerācijai, kas nav pārstrāde, un tādām atkritumu pārstrādes darbībām, kurās pārstrādes process ilgst vairāk nekā trīs gadus;
- 5) pārstrādāšanai materiālos, kas izmantojami par degvielu vai kurināmo.

Kā vēl viens investīciju avots jāmin Latvijas Vides aizsardzības fonds (LVAF). Latvijas Vides aizsardzības fonda darbības koncepcijā¹⁶ norādīts, ka viens no LVAF finansējuma stratēģiskajām tēmām ir virzība uz aprites ekonomiku: iespējas un politikas instrumenti dabas resursu saudzīgai izmantošanai (t.sk. atkritumu apsaimniekošanas jomā), starpsektoru sadarbība u.c.

8.3.9. Fiskālo pasākumu vai citu līdzekļu izmantošana, lai veicinātu produktu un materiālu, kas ir sagatavoti atkārtotai izmantošanai vai pārstrādāti, izmantošanu

Darbības programmas 2021-2027. gadam (projekts) specifiskais atbalsta mērķis **SAM 2.6 “Pārejas uz aprites ekonomiku veicināšana”** paredz atbalstīt darbības šādās jomās:

¹⁵ MK 2016.gada 26.jūlija noteikumi Nr.494 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 5.2.1. specifiskā atbalsta mērķa “Veicināt dažāda veida atkritumu atkārtotu izmantošanu, pārstrādi un reģenerāciju” 5.2.1.1. pasākuma “Atkritumu dalītas savākšanas sistēmas attīstība” īstenošanas noteikumi” un MK 2016.gada 30.augusta noteikumi Nr.588 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 5.2.1. specifiskā atbalsta mērķa “Veicināt dažāda veida atkritumu atkārtotu izmantošanu, pārstrādi un reģenerāciju” 5.2.1.2. pasākuma “Atkritumu pārstrādes veicināšana” īstenošanas noteikumi”

¹⁶ Latvijas Vides aizsardzības fonda darbības koncepcija 2020.-2021.gadam: https://www.lvafa.gov.lv/faili/projektukonkursi/LVAF_koncepcija_2020-21_APST_08-01-2020.pdf

- Aprites ekonomikas principu ieviešana ražošanā un pakalpojumos, veicinot pāreju uz videi nekaitīgu vielu izmantošanu ražošanas tehnoloģiskajos risinājumos ("safe by design"), ieviešot ekodizaina principus preču ražošanā un materiālu izmantošanā, kā arī samazinot iepakojuma materiālu ietilpību un palielinot pārstrādājamību un ilglietojamību (atkārtotu lietošanu, preču labošanas pakalpojumu attīstība), un inovatīvu aprites uzņēmējdarbības modeļu izstrāde, izmantojot ekoeфекtīvu tehnoloģiju un ekoinovāciju ieviešanu un industriālās simbiozes veicināšana;
- Vietējā līmeņa atkritumu radīšanas samazināšanas, preču labošanas pakalpojumu attīstības un aprites ekonomikas veicināšanas pasākumi.

Direktīvā 2008/98/EK ir ietverti nosacījumu, kas uzliek par pienākumu jebkurai fiziskai vai juridiskai personai, kas pirmo reizi lieto tādu materiālu, kas atzīts par atkritumu statusu zaudējušu (ex-atkritumus), vai izplata to tirgū (pirmreizēji), jānodrošina, ka materiāls atbilst normatīvajām prasībām, kas izriet no produktu un ķīmisko vielu regulējuma (6.panta 5.punkts). Plāna 1.nodaļā ir sniegta detāla informācija par plānotajiem pasākumiem atkritumu beigu statusa piemērošanas nosacījumu izstrādei.

Pasākumi saistībā ar pārstrādāto materiālu saturu iepakojumā ir apskatīti plāna 10. nodaļā par atkritumu rašanās novēršanas pasākumiem attiecībā uz iepakojumu.

8.3.10. Atbalsts pētniecībai un inovācijām modernajās pārstrādes tehnoloģijās un atjaunošanā

Latvijā tiek īstenota Klasteru programma, kurā Eiropas Reģionālās attīstības fonda (ERAF) ieguldījums ir vairāk kā 5 milj. eiro. Klasteru programmas mērķis ir veidot sadarbības tīklu, kurā komersanti apvienojas ar pētniecības, izglītības un zināšanu izplatīšanas organizācijām. Šāda sadarbība tiek veicināta, lai tādējādi paaugstinātu komersantu konkurētspēju, palielinātu eksporta apjomu un attīstītu inovācijas un jaunu produktu veidošanos. Projektu iesniedzēji šajā programmā ir biedrības vai nodibinājumi, kas pārstāv ne mazāk kā 20 savstarpēji nesaistītus sīkos (mikro), mazos un vidējos komersantus (klastera dalībniekus), kā arī tiem jāspēj nodrošināt dalībnieku skaita turpmāka palielināšana.

Klasteru programmā noslēgti līgumi ar Latvijas Pārtikas uzņēmumu federāciju (ERAF līdzfinansējums - 414 999,75 eiro), Latvijas Informācijas tehnoloģiju klasteri (ERAF līdzfinansējums - 414 105 eiro), Latvijas Elektrotehnikas un elektronikas rūpniecības asociāciju (ERAF līdzfinansējums - 414 999,99 eiro), Latvijas Ķīmijas un farmācijas uzņēmēju asociāciju (ERAF līdzfinansējums - ERAF 414 958,95 eiro), Zaļo un Viedo Tehnoloģiju Klasteri (ERAF līdzfinansējums - 414 144 eiro), Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameru (ERAF līdzfinansējums - 414 990 eiro), Mašīnbūves un metālapstrādes rūpniecības asociācija (ERAF līdzfinansējums - 414 970 eiro) u.c.

Inovāciju atbalstam pieejamas arī citas programmas, t.sk. atbalsts zinātniskajām institūcijām pētniecisko izstrādņu komercializācijai, atbalsts uzņēmumiem inovācijas vaučera veidā, atbalsts Kompetences centru programmas ietvaros, atbalsts eksperimentālu ražošanas iekārtu izstrādei un uzstādīšanai, atbalsts nodarbināto apmācībām u.c., kā arī paredzēts ieviest NFI programmu Norvēģijas finanšu instrumenta 2014.-2021.gada programmas “Uzņēmējdarbības attīstība, inovācijas un mazie un vidējie uzņēmumi”, kuras ietvaros atbalsts būs pieejams MVU zaļo tehnoloģiju, kā arī IKT izstrādei un ieviešanai ražošanā.

8.3.11. Labāko pieejamo tehnisko paņēmienu izmantošana atkritumu apstrādē

Saskaņā ar likuma “Par piesārņojumu” 32. panta trešās daļas 2. punktu un Ministru kabineta 2010. gada 30. novembra noteikumu Nr. 1082 “Kārtība, kādā piesakāmas A, B un C kategorijas piesārņojošas darbības un izsniedzamas atļaujas A un B kategorijas piesārņojošo darbību veikšanai” 63.2. punktu atļaujas nosacījumu pārskatīšana un iekārtas darbības atbilstība labākiem pieejamiem tehniskiem paņēmieniem (LPTP) jānodrošina ne vēlāk kā četru gadu laikā pēc attiecīgo secinājumu publicēšanas.

Operatoram ir jāizvērtē iekārtas darbības atbilstība, nepieciešamie pārveidojumi, jāsastāda plāns prasību ieviešanai un jāvērtē Valsts vides dienesta atbilstošajā VVD RVP ar iesniegumu par atļaujas nosacījumu pārskatīšanu piesārņojošas darbības veikšanai. VVD RVP, pārskatot atļaujas nosacījumus piesārņojošas darbības veikšanai, ņem vērā visus jaunus vai atjaunos secinājumus par LPTP, kas piemērojami iekārtā.

Saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2010. gada 24. novembra direktīvas 2010/75/ES par rūpnieciskajām emisijām (piesārņojuma integrēta novēršana un kontrole) 13. panta 1. punktu EK organizē informācijas apmaiņu starp dalībvalstīm, EK, kā arī attiecīgo nozaru nevalstiskajām organizācijām ar mērķi izstrādāt, pārskatīt un atjaunināt LPTP atsauces dokumentus, kas veicina vides aizsardzību. Savlaicīgi sekojot līdzi un iesaistoties LPTP izstrādes procesā, sabiedrības pārstāvjiem ir iespēja labāk izprast paredzētās prasības, kā arī ietekmēt LPTP saturu, savlaicīgi sniedzot priekšlikumus par LPTP projektiem. Tādējādi nozaru pārstāvjiem un komersantiem ir iespēja iesaistīties LPTP pārskatīšanas un atjaunināšanas procesā.

8.3.13. Sabiedrības izpratnes veicināšanas kampaņas

Latvijā regulāri tiek īstenoti pasākumi sabiedrības izpratnes veicināšanas kampaņas, jo īpaši attiecībā uz dalīto savākšanu, atkritumu rašanās novēršanu un piegriņojuma mazināšanu, un šo jautājumu integrēšana izglītībā un apmācībā.

Dažādas sabiedrības grupu iniciatīvas sociālajos medijos popularizē videi draudzīgus patērētāju uzvedības modeļus un izvēles, piemēram biedrība “Zero waste”, kuras ietvaros domubiedru grupas dalās pieredzē, kā samazināt ikdienā radīto atkritumu apjomu, pievēršot uzmanību saviem patēriņa un iepirkšanās paradumiem. Līdzīgi darbojas arī kopienu izpārdošanas (krāmu) tirdziņi. Tādu organizāciju kā biedrība „Repair cafe Rīga” u.c. galvenais mērķis ir caur dažādiem pasākumiem popularizēt ideju par mantu labošanu.

Vairākās pilsētās darbojas bezatkritumu koncepta veikali (piem., “ieber.lv” Cēsīs un “Ber un sver” Jelgavā), kuru darbības balstās uz beziepakojuuma preču tirdzniecību vai vairākkārtīgi lietojama iepakojuuma izmantošanu.

Būtiskas ir iniciatīvas pārtikas atkritumu apjoma samazināšanā, kur nozīmīga loma ir bijusi NVO projektiem un īpaši biedrības “Vides izglītības fonds” ieviestajai Ekoskolu programmai, kuru ietvaros ar panākumiem ir īstenotas iniciatīvas pārtikas atkritumu samazināšanai daudzās Latvijas izglītības iestādēs, kā arī biedrībai “Zaļā brīvība”, kas organizē un piedalās dažādos atkritumu (gan pārtikas, gan industriālo) samazināšanas projektos un iniciatīvās vides un cilvēku dzīves kvalitātes uzlabošanai.

Lai veicinātu sabiedrības informētību par atkritumiem kā resursu ar vērtību, VARAM sniedzis atbalstu informatīvo kampaņu un attiecīgu materiālu / tīmekļa vietņu izstrādē, piem., “www.neizmet.lv” un “Izmests miskastē nav pazudis”. VVD ietvaros ir izstrādāta interaktīvā karte par dalītas vākšanas infrastruktūru “škiroviegli”.

8.3.14. Koordinācijas un digitālās sistēmas

Koordinācijas sistēmas, tostarp ar digitāliem līdzekļiem, starp visām kompetentajām publiskā sektora iestādēm, kuras iesaistītas atkritumu apsaimniekošanā, var būtiski uzlabot izsekojamību materiālu plūsmām, un kļūt par rīku informācijas pieejamības uzlabošanai par pieejamiem resursiem un izejvielām. Digitālo tehnoloģiju izmantošana ir nozīmīgs instruments aprites ekonomikas veicināšanai, tāpēc pasākumi tiek ieviesti sinerģija ar Rīcības plānā aprites ekonomikas veicināšanai 2020.-2027. gadam plānotajiem pasākumiem atkritumu un materiālu plūsmas uzskaites uzlabošanai komersantu, pašvaldību un valsts līmenī, kas veicinās statistikas izmantošana informētas politikas veidošanā

Nepieciešama turpināt esošo sistēmu darbības uzturēšanu un pilnveidošana, nodrošinot savstarpēju informācijas apmaiņu starp izveidotajām sistēmām:

- VVD sistēma “TULPE”;
- Atkritumu pārvadājumu uzskaites sistēma;
- Vides SOS;
- Valsts informācijas sistēma par vides statistiku;
- Elektrisko un elektronisko iekārtu ražotāju reģistrs;
- Bateriju un akumulatoru ražotāju reģistrs;
- Paredzēts izveidot arī pārtikas uzskaites sistēmu;
- Atkritumu šķirošanas vietne www.skiroviegli.lv.

8.3.15. Dialogs, sadarbība un brīvprātīgās vienošanās

Nepārtraukta dialoga un sadarbības veicināšana starp visām ieinteresētajām pusēm atkritumu apsaimniekošanā tiek īstenota pamatā caur darba grupām:

Atkritumu apsaimniekošanas normatīvo aktu darba grupu un Vides konsultatīvo padomi. VARAM eksperti regulāri piedalās dažādos forumos un pasākumos, piemēram, LAMPA, zaļā dzīves veida popularizēšana, atbalsts no LVAFA ir sniegts publicitātes un informatīvajiem pasākumiem.

Vides aizsardzības likums paredz brīvprātīgu vienošanos un līgumu slēgšanu par VARAM izvērtēs šādu līgumu slēgšanas iespējas attiecībā uz atkritumu rašanās novēršanas pasākumu veikšanu tautsaimniecības nozarēs, no savas puses piedāvājot galvenokārt sniegt informatīvu un publicitātes atbalstu līguma ietvaros veiktajiem pasākumiem un sasniegtajiem rezultātiem.

8.4. Plānotie atkritumu rašanās novēršanas pasākumi

Atkritumu rašanās novēršanas pasākumu iekļaušana reģionālajos atkritumu apsaimniekošanas plānos un pašvaldību atkritumu apsaimniekošanas plānos (iesākumā kā izvēle un kā obligāta prasība no 2027/28.gada)

8.4.1. Ilgtspējīgu ražošanas un patēriņa veicināšana

Pasākums tiek ieviests sinerģijā ar Rīcības plānā aprites ekonomikas veicināšanai 2020.-2027. gadam¹⁷ plānotajiem pasākumiem un atbalsta tvērumu:

- 1) **Ekodizaina** principu attīstība ražošanā un produktu izstrādē, izglītībā un inovācijās saistībā arī ar produktu politikas pilnveidošanu.

Tādējādi:

- tiek samazināta atkritumu rašanās procesos, kas saistīti ar rūpniecisko ražošanu, minerālu ieguvī, ražošanu, būvniecību un nojaukšanu, ņemot vērā LPTP;
 - tiek veicināta bīstamo vielu satura samazināšana materiālos un produktos;
 - tiek nodrošināts, ka jebkurš izstrādājuma piegādātājs, uz ko tas attiecas¹⁸, sniedz pienācīgus ziņojumus
- 2) Atbalsta instrumentu izstrāde jaunu biznesa modeļu veicināšana **preču ražošanā un izplatīšanā**;
 - 3) Atbalsts produktu **atkārtotai izmantošanai un labošanai**, tostarp jo īpaši attiecībā uz elektriskām un elektroniskām iekārtām, tekstilmateriāliem un mēbelēm, kā arī iepakojumu, būvmateriāliem un būvniecībā izmantojamiem produktiem.

8.4.2. Pārtikas atkritumu rašanās novēršana un pārtikas ziedošana

Pasākumi detāli ir aprakstīti Plāna 9.nodaļā (Pārtikas atkritumu novēršanas programma)

8.4.3. Pasākumi piegružošanas un jūras piegružošanas novēršanai

Tabula 8.4.3.1.

Rīcības ar jūras piegružojuma, kas rodas uz sauszemes, mazināšanai

Nr.	Pasākums
	Vispārēji uzlabojumi atkritumu rašanās novēršanā un atkritumu apsaimniekošanā

¹⁷ Rīcības plānā aprites ekonomikas veicināšanai 2020.-2027. gadam . <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40479571&mode=mk&date=2020-09-02>

¹⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 1907/2006 (*5) 3. panta 33. punktā noteikts, ka piegādātājs sniedz informāciju Eiropas Ķimikāliju aģentūrai saskaņā ar minētās direktīvas 33. panta 1. punktu no 2021. gada 5. janvāra

1.	<p>Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā un reģionālajos atkritumu rašanās novēršanas un atkritumu apsaimniekošanas plānos:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ietvert atsauci uz jūras piegružojumu (jūru piesārņojošiem atkritumiem¹⁹); - ietvert elementus, kas uzsver jūras piegružojuma ietekmes; - noteikt attīrīšanas / sakopšanas pienākumus un attīstīt infrastruktūru pašvaldībām, kuras atrodas piekrastē vai upju krastos un veikt nepieciešamos pasākumus, lai novērstu piegružojuma nonākšanu no sauszemes jūras vidē.
2.	<p>Veicināt RAS piemērošanu, lai panāktu produktu ražotājus, izgatavotājus, zīmolu īpašniekus un pirmos importētājus atbildību par visu produkta dzīves ciklu.</p> <p>Veikt pasākumus, lai motivētu uzņēmumus ražot produktus, kuri ir pietiekami izturīgi atkārtotai izmantošanai un pārstrādei, kā arī izmantot mazāk toksiskus izejmateriālus, fokusējoties uz jūras un piekrastes piegružojumā biežāk sastopamiem izstrādājumiem.</p>
3.	<p>Uzlabot lietusūdeņu apsaimniekošanu, lai novērstu to iepludināšanu kopējās kanalizācijas sistēmās un tādējādi mazinātu pārplūdes situācijas, kā arī ierobežotu neattīrīto kanalizācijas ūdeņu un atkritumu, tai skaitā, mikrodaļiņu, ieplūšanu ūdenstilpēs un vides piegružošanu.</p>
4. Pasākumi būtiskākiem piesārņojuma veidiem	
Mikrodaļiņas	
1.	<p>Veicināt uzņēmumu brīvprātīgu ziņošanu par to produktu ķīmisko sastāvu (t.i., ka tie nesatur mikrodaļiņas, piemēram). Ieviest sertifikācijas sistēmas, (piemēram, “Zilais Engēlis” (Vācija), ES ekomarķējums, Ziemeļu ekomarķējums/ <i>Nordic Ecolabel</i> u.c.).</p>
2.	<p>Veicināt nepiegružošanas politiku nacionālajos parkos un īpaši aizsargājamās dabas teritorijās, t.i. apmeklētājam jāaiznes līdzi tas, ko tie ir atnesuši.</p>
3.	<p>Veikt izpēti par iespējām aizliegt tādu produktu izplatību tirgū, kuru sastāvā ir iekļauta mikroplastmasa (piemēram, higiēnas un tīrīšanas līdzekļi).</p>
4.	<p>Izstrādāt pārskatu par dažādu primāro un sekundāro mikroplastmasu avotiem. Novērtēt produktus un procesus, kas ietver primāro un sekundāro mikroplastmasu, novērtēt, vai uz tiem attiecas normatīvie akti, un, ja nepieciešams, pilnveidot normatīvo regulējumu, lai mazinātu ietekmi uz jūras vidi, nodrošinot visu attiecīgo sektoru, tādu kā ražotāju un tirdzniecības, līdzdalību. Izvērtēt iespējas aizstāt mikroplastmasas lietošanu personiskās higiēnas līdzekļos ar jūras videi draudzīgākiem materiāliem.</p>
Ar notekūdeņiem saistītais piegružojums, tai skaitā sanitārie atkritumi	

- ¹⁹ šāds termins tiek lietots Jūras stratēģijas pamatdirektīvas 2008/56/EK, HELCOM u.c. jūras vides politikas kontekstā

3.	Noskaidrot un, ja nepieciešams, veikt pētījumu par notekūdeņu radīto atkritumu būtiskumu (t.i., notekūdeņu attīrīšanas metodes, to efektivitāte, neattīrīto notekūdeņu un lietusūdeņu ietekme, cilvēku paradumu ietekme).
Plastmasas maisiņi	
4.	Atbalstīt vietējos pilotprojektus, lai izbeigtu vienreiz lietojamo plastmasas maisiņu lietošanu, aizstāšanu un mazināšanu. Atbalstīt / veicināt brīvprātīgu līgumu noslēgšanu ar mazumtirdzniecību un lielveikaliem, lai mazinātu plastmasas maisiņu patēriņu.
Pudeles un tara	
5.	Izveidot un ieviest dzērienu depozīta sistēmu tajā skaitā šādas sistēmas izveidošana uz pasažieru kuģiem un saistītajās ostās. Veicināt atkārtotas pildīšanas sistēmas un pārstrādi, piemēram, ja iespējams, liela izmēra un atkārtoti pildāmi/izmantojami konteineri sausajai pārtikai un tīrīšanas līdzekļiem.
Cigarešu izsmēķi	
6.	Izvietot pelnu traukus publiskās vietās, piemēram, pludmalēs un ārtelpās esošos restorānos, bāros, publiskās būvēs (iekšzemē un piekrastē, pludmalēs, uz prāmjiem).
Mazināšanas un attīrīšanas pasākumi	
1.	Identificēt poligonus vai izgāztuves, arī vēsturiskās, kuras varētu radīt risku jūras videi tādu faktoru dēļ kā krastu erozija, tuvums upēm, kā arī veikt pasākumus to ietekmes mazināšanai.
2.	Izveidot pieredzes apmaiņas platformu labai piekrastes sakopšanas praksei, tajā skaitā par vietējo pašvaldību un iedzīvotāju veikto pludmales un upju krastu attīrīšanu, kā arī jūras ūdeņu attīrīšanu, arī ostās, jahtu ostās un iekšējos ūdens ceļos sadarbībā ar attiecīgajām nozarēm un institūcijām. Attīstīt labākās tehnoloģijas un metodes attīrīšanai no jūras un piekrastes piegružojuma.

Tabula 8.4.3.2.

Rīcības ar jūras piegružojumu, kas rodas jūrniecībā un zvejniecībā

Nr.	Pasākums
Rīcības, kas vērstas uz kuģniecības atkritumiem, tai skaitā kuģu atkritumu nodošanas iespējas ostās un jahtu ostās.	
1.	Nodrošināt kuģu atkritumu (direktīvas 2019/883/ES izpratnē) /vai: ieskaitot kravu atliekas, kuri rodas kuģa ekspluatācijā vai iekraušanas, izkraušanas vai tīrīšanas darbību laikā un uz kuriem attiecas <i>MARPOL</i> konvencijas I, II, IV, V un VI pielikums, kā arī pasīvi izzvejoto atkritumu, pieņemšanu ostās, tai skaitā nodrošinot uz kuģa sašķiroto atkritumu dalīto pieņemšanu.
2.	Nodrošināt, ka ostās tiek piemērota netiešās maksas sistēma kuģu atkritumiem un jūras piegružojumam, kurš nozvejots zvejas tīklos Baltijas jūrā, ievērojot direktīvā 2019/883/ES un HELCOM rekomendācijā 28E/10 noteikto.
	Veicināt atkritumu savākšanu no atpūtas kuģiem jahtu ostās (piemēram, atbilstoši ekosertifikāta “Zilais Karogs” prasībām atkritumu pieņemšanai un apsaimniekošanai jahtu ostās).
Rīcības, kas vērstas uz zvejniecības un akvakultūras atkritumiem	

1.	Uzlabot ES regulas 404/2011 ieviešanu attiecībā uz zvejas rīku marķēšanu.
2.	Uzlabot ES regulas 1224/2009 ieviešanu attiecībā uz ziņošanu par pazaudētajiem tīkliem un pazaudēto zvejas rīku atgūšanu.
3.	Veicināt resursu efektivitāti , veicinot zvejniecības, akvakultūras un jūrniecības radīto plastmasas atkritumu tirgu un pielietojumus (piemēram, veicinot dialogu starp atkritumu radītājiem un pārstrādes uzņēmumiem), izvērtējot konkrētus izstrādājumus/ priekšmetus un atšķirības materiālos, kā arī piešķirot atkritumiem vērtību, izmantojot ekonomiskos, lai veicinātu atkritumu atkārtotu izmantošanu.
Piesārņojuma mazināšanas un izņemšanas pasākumi	
1.	Pamatojoties uz risku novērtējumu un uzkrāšanās teritoriju identifikāciju, veikt “spoku” tīklu aizvākšanu un drošu apsaimniekošanu uz sauszemes.
2.	Veicināt pazudušo zvejas tīklu izcelšanu.
3.	Veicināt zvejas kuģu iesaistīšanos pasīvajās “Piegružojuma zvejošanas” shēmās, kur tādas ir izveidotas.

Tabula 8.4.3.3.

Nacionālie pasākumi, kas saistīti ar sabiedrības iesaistīšanu par jūras piegružošanu

Nr.	Pasākums
1.	Veicināt un uzsākt izglītojošas darbības par jūras piegružošanu sinerģijā ar esošajiem pasākumiem ilgtspējīgas attīstības jomā un sadarbībā ar sabiedrību (t.sk. saistītā ar atkritumu rašanās novēršanu un ilgtspējīga patēriņa un ražošanas veicināšanu).
2.	Identificēt un veicināt mācību programmas, citu starpā ietverot rekreācijas sektoru (piemēram, niršanas un burāšanas skolas), kuru ietvaros tiek attīstīta apziņa, izpratne un respekts pret jūras vidi un nodrošina apņemšanos atbildīgi rīkoties personīgā, vietējā, nacionālā un globālā līmenī.
3.	Atbalstīt piedalīšanos starptautiskajās, ES, Baltijas jūras reģionālajos un nacionālajos procesos un iniciatīvās jūras piegružojuma novēršanai un mazināšanai. Turpināt un pilnveidot LVIF īstenoto kampaņu “Mana jūra” pludmales atkritumu monitoringam, stāvokļa novērtēšanai un sabiedrības līdzdalības veicināšanai.
4.	Attīstīt “Adoptē pludmali” ²⁰ sistēmu.
5.	Veicināt sabiedrības apziņu, tajā skaitā izmantojot informatīvās kampaņas bērniem, jauniešiem un patērētājiem par jūras piegružojuma rašanos un novēršanu (piemēram, par pelnu trauku izmantošanu publiskās vietās pie iekšzemes ūdeņiem un piekrastē, kur atļauts smēķēt), ņemot vērā jau pieejamos informatīvos materiālus un izmantojot grafiskos materiālus, tai skaitā pludmales zonās, par riskiem jūras videi, kurus rada piegružojuma materiāli, piemēram, izsmēķi, plastmasas maisiņi u.c. biežāk sastopamie atkritumu veidi.

²⁰ HELCOM Rekomendācija 36/1 (2015) „Reģionālais rīcības plāns jūru piesārņojošo atkritumu jomā”.

8.4.4. Informācijas kampaņas nolūkā vairot izpratni par atkritumu rašanās novēršanu un piegružošanu

Nepieciešams turpināt un pilnveidot Latvijas Vides izglītības fonda (LVIF) ikgadējo kampaņu “Mana jūra”, kas tiek īstenota kopš 2012.gada. 2019.gadā LVIF ir izstrādājis vadlīnijas pašvaldībām par rīcībām jūru piesārņojošo atkritumu plūsmu novēršanai no prioritāriem sektoriem, ieskaitot labās prakses piemēru apkopojumu no Baltijas jūras reģiona un citām valstīm.

Rīcību jūru piesārņojošo atkritumu (JPA) rašanās novēršanai paredz 2016.gadā Ministru kabineta apstiprinātās “Pasākumu programmas laba jūras vides stāvokļa panākšanai 2016.-2020.gadā”²¹ rīcības virziens “Atkritumu rašanās novēršana, informācijas bāzes pilnveidošana, sabiedrības informētības līmeņa celšana (attiecībā uz Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 17. jūnija direktīvā 2008/56/EK, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai jūras vides politikas jomā²² noteiktā kvalitatīvā raksturlielumam Nr.10 “Jūru piesārņojošie atkritumi”)” ietver 5 pasākumus atkritumu mazināšanai un novēršanai, tostarp sabiedrības informēšanas un izglītošanas pasākumus, ko līdztekus atkritumu sabiedriskajam monitoringam pludmalē īsteno Vides izglītības fonds ikgadējās kampaņas “Mana jūra” ietvaros. Iegūtie monitoringa dati tiek izmantoti jūras vides stāvokļa novērtēšanai, tiek ziņoti EK un HELCOM. Latvijas situācija JPA jomā vērtējama kā neatbilstoša, turklāt tendence nacionālā līmenī ir negatīva. ES Aprites ekonomikas veicināšanas mērķu kontekstā satraucošs ir arī pieaugošais plastmasas materiālu īpatsvars piekrastes atkritumos un to dominance izplatītāko atkritumu veidu sastāvā. Būtisks priekšnoteikums situācijas uzlabojumiem tādēļ ir ne tikai starptautisko saistību izpilde datu apkopošanā, bet arī turpmāks darbs sabiedrības izglītošanā un iesaistē, kā arī zināšanu paaugstināšanā prioritārās mērķauditorijās (pašvaldības, piekrastes uzņēmumi) par rīcībām JPA problēmas novēršanai.

2016. gada 23. janvārī LVIF un VARAM ir noslēgta vienošanās par sadarbības ietvaru, kurā kā viena no prioritārajām sadarbības sfērām tika atzīta kampaņas “Mana Jūra” īstenošana, „veidojot nacionālo sabiedriskā monitoringa sistēmu jūras piesārņojošo atkritumu jomā un nacionālās *Adopt the Beach* sistēmas izveidē saskaņā ar HELCOM rekomendāciju 36/1 (2015) „Reģionālais rīcības plāns jūru piesārņojošo atkritumu jomā” un ANO Vides programmas metodiku”. Atbilstoši Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 23. oktobra direktīvai 2000/60/EK, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā²³ pasākumi piegružošanas novēršanai iekšzemes ūdenstilpju tuvumā ir ietverti Daugavas upju baseinu apgabala

²¹ Pasākumu programma laba jūras vides stāvokļa panākšanai 2016.-2020.gadā” (MK 13.07.2016. rīkojums Nr.393; pieejams <https://likumi.lv/ta/id/283518-par-planu-pasakumu-programma-laba-juras-vides-stavokla-panaksanai-2016-2020-gada>) (atjaunotā programma jāizstrādā līdz 2022.gadam).

²² Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 17. jūnija direktīva 2008/56/EK, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai jūras vides politikas jomā (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?qid=1598864691129&uri=CELEX%3A32008L0056>)

²³ Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 23. oktobra direktīva 2000/60/EK, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32000L0060&qid=1598864544166&from=EN>)

apsaimniekošanas plānā un plūdu riska pārvaldības plānā 2016.-2021.gadam²⁴, Gaujas upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plānā un plūdu riska pārvaldības plānā 2016.-2021.gadam²⁵, Lielupes upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plānā un plūdu riska pārvaldības plānā 2016.-2021.gadam²⁶, un Ventas upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plānā un plūdu riska pārvaldības plānā 2016.-2021.gadam²⁷

²⁴ Daugavas upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plāns un plūdu riska pārvaldības plāns 2016.-2021.gadam (apstiprināts ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 2015.gada 17.novembra rīkojumu Nr.335);

²⁵ Gaujas upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plāns un plūdu riska pārvaldības plāns 2016.-2021.gadam (apstiprināts ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 2015.gada 22.decembra rīkojumu Nr.378);

²⁶ Lielupes upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plāns un plūdu riska pārvaldības plāns 2016.-2021.gadam (apstiprināts ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 2015.gada 22.decembra rīkojumu Nr.378);

²⁷ Ventas upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plāns un plūdu riska pārvaldības plāns 2016.-2021.gadam (apstiprināts ar vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 2015.gada 22.decembra rīkojumu Nr.378);

8.4.5. Atkārtotas izmantošanas apjomu mērījumi

Atkārtotas izmantošanas mērījumi tiks veikti atbilstoši Eiropas Komisijas deleģētajam lēmumam²⁸, ar kuru nosaka kopīgu metodoloģiju, ziņošanas formātu un kvalitātes pārbaudes ziņojuma formātu attiecībā uz produktu atkārtotu izmantošanu saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvu 2008/98/EK.

8.4.6. Pārtikas atkritumu apjomu mērījumi

Minētie pasākumi ir detālāk aprakstīti 9. nodaļā Pārtikas atkritumu rašanās novēršanas programma. Pārtikas atkritumu mērīšana tiks veikta atbilstoši Eiropas Komisijas 2019. gada 3. maija Deleģētajam lēmumam 2019/1597, ar ko attiecībā uz vienveidīgai pārtikas atkritumu līmeņu mērīšanai paredzētu vienotu metodiku un obligātām kvalitātes prasībām papildina Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2008/98/EK.

8.3.19. Plānotie atkritumu novēršanas pasākumi pa galvenajām materiālu plūsmām

Materiālu plūsma	Pasākumi
Iepakojums	1) pārstrādātā materiāla obligātā minimālā īpatsvara noteikšana dzērienu PET iepakojumam, kas sasniedzams līdz 2025. gadam un 2030. gadam; 2) diferencēta dabas resursu nodokļa (DRN) piemērošana, lai veicinātu tādu produktu un materiālu izmantošanu, kas ir sagatavoti atkārtotai lietošanai vai pārstrādāti; 3) DRN par atkritumu apglabāšanu turpmāka paaugstināšana; 4) aizliegums tirgū laist atsevišķus vienreiz lietojamus plastmasas izstrādājumus, kas attiecas uz iepakojumu, tostarp no putu polistirola izgatavotu pārtikas taru un no oksonoārdāmas plastmasas izgatavotus izstrādājumus (saskaņā ar Direktīvas 2019/904 5. panta un pielikuma B daļas prasībām); 5) izlietotā iepakojuma dalītas atkritumu vākšanas turpmāka straujāka attīstīšana, panākot, ka visas mājsaimniecības ir nodrošinātas ar atkritumu šķirošanas iespējām; 6) depozīta sistēmas ieviešana dzērienu iepakojumam no 2022. gada.
Pārtikas atkritumi	1) Pārtikas ziedošanas sistēmas pilnveidošana 2) Informētības palielināšana un patērētāju informēšana par pārtikas atkritumu rašanās novēršanu un samazināšanu 3) Pārtikas atkritumu daudzuma mērījumi un monitorings 4) Atbalsts pētniecībai un inovācijām, kas vērstas uz pārtikas atkritumu rašanās samazināšanu
Elektronika	1) Ekodizaina principu ieviešana. Funkcionalitāte:

²⁸ Pašreiz atrodas izstrādes stadijā.

	<ul style="list-style-type: none"> - veicināt tādu materiālu izmantošanu, kas rada mazāku ietekmi uz vidi, ņemot vērā pilnu iekārtas dzīves cikla analīzi; - pēc iespējas samazināt bīstamu vielu saturu izmantojamajos materiālos. - standartizācija, paredzot iespēju izmantot iekārtu ražošanā rezerves daļas no EEIA; - preču dizains un projektēšana, kas paredz iekārtu noturību un izturību. - preču dizains un projektēšanai, kas nodrošina to vieglu un vienkāršu izjaukšanu un remontēšanu. <p>2) Patērētāju uzvedības ietekmēšana:</p> <ul style="list-style-type: none"> - izglītošana par apzinātām un videi draudzīgām izvēlēm (piemēram, par marķējuma nozīmi); - atbalsts un informācija par izturīgākiem un ilglaicīgi izmantojamiem produktiem (piemēram, ar garāku garantijas periodu); - ierobežot un neatbalstīt darbības, kas veicina vienreizlietojamu vai īslaicīgi lietojamu produktu izmantošanu (piem., produktu izmanto tikai tik ilgi, cik uz to attiecas garantija). <p>3) Dzīves cikla pagarināšanas pasākumi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - izveidot iespējas apmainīties un iznomāt elektriskās un elektroniskās iekārtas (elektriskie instrumenti, u.tml.), šādu iekārtu atkārotai izmantošanai; - veicināt iespējas vākt EEIA, lai sagatavotu tās atkārtotai izmantošanai; - Atbalsts EEI labošanas sektora attīstībai (nodokļu atlaistu piemērošana); - veicināt EEIA atkārtotu izmantošanu, izmantojot zaļo publisko iepirkumu.
Būvniecības materiāli	<ol style="list-style-type: none"> 1) Atbalstīt būvniecības materiālu atkārtotu izmantošanu būvniecības procesos (iekļaušana ZPI, standartos) 2) Atbalstīt augsnes virskārtas un asfalta atkārtotu izmantošanu ((iekļaušana ZPI, standartos) 3) Veicināt un popularizēt tādu būvniecības praksi, kuras rezultātā rodas maz atkritumu un pēc iespējas vairāk atkritumu tiek izmantots būvniecības procesā (apmācība, šādu kritēriju iekļaušana konkursos par labāko būvi, iespējams, atsevišķa balva par būvi, kura ir videi visdraudzīgākā)
VKP (citas)	<ol style="list-style-type: none"> 1) Ekodizaina principu ieviešana. Funkcionalitāte: <ul style="list-style-type: none"> - veicināt tādu materiālu izmantošanu, kas rada mazāku ietekmi uz vidi, ņemot vērā pilnu iekārtas dzīves cikla analīzi; - pēc iespējas samazināt bīstamu vielu saturu izmantojamajos materiālos.

	<p>2) Ekodizaina principu ieviešana. Funkcionalitāte:</p> <ul style="list-style-type: none"> - standartizācija, paredzot iespēju izmantot iekārtu ražošanā rezerves daļas no EEIA; - preču dizains un projektēšana, kas paredz iekārtu noturību un izturību. - preču dizains un projektēšanai, kas nodrošina to vieglu un vienkāršu izjaukšanu un remontēšanu. <p>3) Patērētāju uzvedības ietekmēšana:</p> <ul style="list-style-type: none"> - izglītošana par apzinātām un videi draudzīgām, m izvēlēm (piemēram, par marķējuma nozīmi); - atbalsts un informācija par izturīgākiem un ilglaicīgi izmantojamiem produktiem (piemēram, ar garāku garantijas periodu); - ierobežot un neatbalstīt darbības, kas veicina vienreizlietojamu vai īslaicīgi lietojamu produktu izmantošanu (piem., produktu izmanto tikai tik ilgi, cik uz to attiecas garantija).
Tekstils	<p>1) Dalītās savākšanas sistēmas izveidošana tekstilmateriālu atkritumiem līdz 2025. gadam atbilstoši Direktīvai 2018/851. Pasākums ietver savākšanas punktos/laukumos nepieciešamo papildus konteineru skaita novērtēšanu veidojamās sistēmas kvalitatīvam darbam;</p> <p>2) RAS piemērošana tekstilmateriālu un tekstilizstrādājumu ražošanā, lai samazinātu atkritumu poligonos nodoto tekstilmateriālu apjomu;</p> <p>3) Ekodizaina principu attīstība tekstilmateriālu un tekstilizstrādājumu ražošanā un izstrādē;</p> <p>4) Informācija, atbalsts un izglītošana, lai mainītu sabiedrības un komersantu attieksmi tekstilizstrādājumu patēriņa jautājumos, piemēram, atbalsts informatīvajiem pasākumiem par “lēnās modes” (<i>Slow Fashion</i>) kustību.</p>
Mēbeles	<p>1) Dalītās savākšanas sistēmas pilnveidošana, nosakot mēbeļu atkritumu nošķiršanu no lielgabarīta un būvniecības atkritumu plūsmām kā obligātu prasību, attiecīgi izveidojot jaunu atkritumu plūsmu mēbeļu atkritumiem;</p> <p>2) Paplašinātās ražotāju atbildības sistēmas piemērošana mēbeļu ražošanā, lai samazinātu atkritumu poligonos nodoto mēbeļu atkritumu apjomu;</p> <p>3) Atbalsts mēbeļu labošanas sektora attīstībai (nodokļu atlaistu piemērošana);</p> <p>4) Ekodizaina principu attīstība mēbeļu ražošanā un izstrādē;</p> <p>5) Mēbeļu otrreizējā izmantošana kā daļa no ilgtspējīgu biroja un koplietošanas telpu un citu resursu izmantošanas attīstības pārvaldē</p> <p>6) Valsts sektora iepirkumu īstenošana ZPI ietvaros, augstāko prioritāti nosakot no atjaunojamiem un atkārtoti izmantojamiem resursiem ražotu mēbeļu un biroja inventāra iegādei un <u>obligātas atkritumu šķirošanas</u> prakses ieviešanu Valsts sektora iestādēs.</p>

Mājsaimniecībā izmantojamā ķīmija	1) Patērētāju izglītošana par eko-marķējumu un samazinātu bīstamo vielu izmantošanu; 2) patērētāju izglītošana par apzinātu iepirkšanos, ņemot vērā preču derīguma termiņus; 3) informēšana un izglītošana par pareizu uzglabāšanu, kas novērš saskari ar citiem produktiem; 4) Veikt izpēti par iespējām aizliegt tādu produktu izplatību tirgū, kuru sastāvā ir iekļauta mikroplastmasa (piemēram, higiēnas un tīrīšanas līdzekļi).
-----------------------------------	--

8.5. Izvērtējums par atkritumu rašanās pasākumu piemēru un citu attiecīgo pasākumu lietderību

Detāls izvērtējums ir sniegts Pielikumā par sekojošiem pasākumiem trīs ietekmes kategorijās:

8.5.1. *Pasākumi, kas var ietekmēt atkritumu radīšanas pamatnosacījumus*

8.5.1.1. Plānošanas pasākumu vai citu ekonomikas instrumentu izmantošana, kas veicina resursu efektīvu izmantošanu.

8.5.1.2. Pētniecības un attīstības veicināšana, lai izstrādātu tīrākus un mazāku atkritumu daudzumu radošus produktus un tehnoloģijas, un tādas pētniecības un attīstības rezultātu izplatīšana un izmantošana.

8.5.1.3. Tādu efektīvu un nozīmīgu rādītāju izstrāde, kas ļauj konstatēt ar atkritumu radīšanu saistītu ietekmi uz vidi un kas vērsta uz atkritumu rašanās novēršanu visos mērogos, piemēram, Kopienas mērogā veikti produktu salīdzinājumi, vietēju iestāžu darbības un attiecīgas valsts mērogā veikti pasākumi.

8.5.2. *Pasākumi, kas var ietekmēt projektēšanas un ražošanas, un izplatīšanas stadiju*

8.5.2.1. Ekodizaina veicināšana (vides aspektu sistemātiska iestrāde produkta konstrukcijā, lai uzlabotu tā ietekmi uz vidi visā tā aprites ciklā).

8.5.2.2. Informācijas sniegšana par atkritumu rašanās novēršanas metodēm, lai rūpniecībā ieviestu labākās pieejamās metodes.

8.5.2.3. Mācību organizēšana kompetentām iestādēm saistībā ar atkritumu rašanās novēršanas prasību ietveršanu atļaujās saskaņā ar šo direktīvu un Direktīvu 96/61/EK.

8.5.2.4. Atkritumu rašanās novēršanas pasākumu ieviešana iekārtās, uz ko neattiecas Direktīva 96/61/EK. Ja vajadzīgs, tādi pasākumi varētu ietvert atkritumu rašanās novēršanas izvērtējumus vai plānus.

8.5.2.5. Informētības veicināšanas kampaņu izmantošana vai finansiāla, lēmumu pieņemšanas vai citāda atbalsta sniegšana uzņēmumiem. Tādi pasākumi varētu būt jo īpaši efektīvi, ja tie ir vērsti uz maziem un vidējiem uzņēmumiem vai pielāgoti tiem, un darbojas ar izveidotu uzņēmumu tīklu palīdzību.

8.5.2.6. Brīvprātīgu vienošanos, patērētāju un ražotāju diskusiju vai nozares apspriežu izmantošana, lai attiecīgie uzņēmumi vai rūpniecības nozares izstrādātu atkritumu rašanās novēršanas plānus vai mērķus, vai uzlabotu produktus vai iesaiņojumu, kas rada lielu daudzumu atkritumu.

8.5.2.7. Uzticamu vides apsaimniekošanas sistēmu, tostarp EMAS un ISO 14001, veicināšana.

8.5.3. *Pasākumi, kas var ietekmēt patēriņa un izmantošanas stadiju*

8.5.3.1. Ekonomikas instrumenti, piemēram, veicinot “videi nekaitīgu iepirkšanos” vai ieviešot obligātu maksājumu, kas pircējiem jāmaksā par konkrētu preci vai iesaiņojuma elementu, ko citādi nodrošinātu bez maksas.

8.5.3.2. Informētības veicināšanas kampaņu izmantošana un informācijas sniegšana, kas vērsta un sabiedrību kopumā vai konkrētu patērētāju grupu.

8.5.3.3. Uzticama ekomarkējuma veicināšana.

8.5.3.4. Vienošanās ar nozari, piemēram, diskusijas par produktu izmantošanu, piemēram, tās, ko īsteno saskaņā ar integrēto produktu politiku, vai ar mazumtirgotājiem – par atkritumu rašanās novēršanas informācijas un tādu produktu pieejamību, kas mazāk ietekmē vidi.

8.5.3.5. Sakarā ar valsts un korporatīvo iepirkumu vides un atkritumu rašanās novēršanas kritēriju ietveršana uzaicinājumos piedalīties konkursos un līgumos saskaņā ar Rokasgrāmatu par valsts iepirkumiem, ņemot vērā vides aspektus, ko Komisija publicējusi 2004. gada 29. oktobrī.

8.5.3.6. Attiecīgu atkritumos izmestu produktu vai to sastāvdaļu atkārtotas izmantošanas un/vai labošanas veicināšana, jo īpaši izmantojot tādas pasākumus kā izglītošana, ekonomiski, loģistiski vai citi pasākumi, piemēram, izveidojot vai atbalstot akreditētus labošanas un atkārtotas izmantošanas centrus un tīklus, jo īpaši blīvi apdzīvotos reģionos.